

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Rodinná výchova dítěte navštěvujícího MŠ s respektujícím přístupem

Vypracoval: Monika Cmíralová

Vedoucí práce: Mgr. Veronika Plachá

České Budějovice 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Dále prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č.111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě, elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 23. června 2017

.....
Monika Cmíralová

Poděkování

Ráda bych poděkovala Mgr. Veronice Plaché za odborné vedení mé bakalářské práce, cenné rady, připomínky a pomoc. Dále děkuji rodičům za jejich zájem, čas a údaje, které mi poskytli k vypracování praktické části práce. Děkuji také své rodině a přátelům, kteří mě podporovali po celou dobu studia.

Abstrakt

Téma výchovy dětí se stává v naší společnosti velmi diskutovaným tématem. Bakalářská práce se zaměří na rodinnou výchovu dětí, které navštěvují mateřskou školu s respektujícím přístupem. Teoretická část zpracovává téma výchovy, vlivů na výchovu, výchovných stylů. Definuje také rodinnou a institucionální výchovu. Přibližuje dva současné trendy výchovy a to Respektující výchovu a Nevýchovu. V praktické části jsou prezentovány výsledky kvantitativního výzkumu, který je realizován formou dotazníku. Dotazník mapuje výchovné postoje a styly v konkrétních rodinách dětí, které navštěvují školku uplatňující respektující přístup, sleduje případné shody či výrazné rozdíly mezi školní a rodinnou výchovou v přístupu k dítěti.

Klíčová slova: výchova, výchovné styly, rodina, institucionální výchova, respektující přístup

Abstract

The education of children is becoming a much discussed topic within our society. This bachelor's thesis is focused on the education of children within families, whose children are attending a nursery school with a respectful approach. The theoretical part deals with the topics of education, influences on education and educational manners. It defines family and institutional education as well. It approaches two current educational trends: respectful education and non-education. The practical part presents results of the quantitative research realized in the form of questionnaire. The questionnaire itself plots educational attitudes and manners in particular families, whose children are attending a nursery school with a respectful approach, and it observes the potential similarities or significant differences between school and family education in approach to the child as well.

Key words: education, educational styles, family, institutional education, respectful approach

Obsah

ÚVOD.....	7
TEORETICKÁ ČÁST	10
1 VÝCHOVA.....	10
1.1 Změny výchovných přístupů	10
1.2 Vliv osobnosti dítěte	11
1.3 Výchova rodičů v dětství	12
1.4 Bezpodmínečné přijetí	12
1.5 Pravidla rodiny	13
2 RODINNÁ VÝCHOVA	14
2.1 Rodina	14
2.1.1 Definice	14
2.1.2 Rodina jako systém	15
2.1.3 Fungování rodiny.....	17
2.2 Výchovné styly	18
3 INSTITUCIONÁLNÍ VÝCHOVA	20
3.1 Mateřská škola	20
3.2 Institucionální vzdělávání v právních dokumentech.....	22
4 SPOLUPRÁCE RODINY A ŠKOLY	24
5 SOUČASNÉ TRENDY.....	26
5.1 Respektující výchova	26
5.2 Nevýchova	34
PRAKTICKÁ ČÁST	36
6 VÝZKUMNÁ STUDIE.....	36
7 UVEDENÍ DO METODOLOGIE VÝZKUMU.....	37
7.1 Metoda sběru dat - dotazník.....	37
7.2 Výzkumný vzorek	38
7.3 Průběh sběru dat.....	39
8 VÝSLEDKY VÝZKUMU.....	40
8.1 Závěr praktické části.....	53
ZÁVĚR	56
Seznam literatury	57
Přílohy	60

ÚVOD

Výchova dětí je v současnosti moderním a často diskutovaným tématem zvláště u vzdělaných a motivovaných rodičů. Většina rodičů si přeje mít „dobře vychované dítě“, pro každého však tento pojem nemusí znamenat to samé. Určitě však chtějí poskytnout svým milovaným dětem to nejlepší, aby zdravě rostly, vyvíjely se v zdravou osobnost a v neposlední řadě se dobře připravily na jejich budoucí samostatný život.

Stále častěji se tak setkávám s rodiči, kteří se nad svou výchovou zamýšlejí. Hledají zdroje informací jak a co ve výchově dělat nebo naopak nedělat. Jejich hledání „správné“ výchovy může doprovázet nejistota, jsou vystaveni různým tlakům moderní doby, které v minulosti rodiče řešit nemuseli. Sledování televizních pořadů, využívání elektronických zařízení, konzumace nezdravých potravin, to jsou témata, která mohou vést k rodinným sporům.

Při své práci učitelky v mateřské škole, kde využíváme respektující přístup, mě vždy zajímala i rodinná výchova našich dětí. Každý den mám možnost vidět vzájemné interakce rodičů a dětí při příchodu do školky, při vyzvedávání, ale i při společných akcích rodičů a dětí. Vzhledem k tomu, že pracuji v soukromé škole, provozní podmínky mi umožňují denně s rodiči komunikovat o zážitcích a pokrocích jejich dítěte ve škole. Často tak spolu konzultujeme naše společné výchovné působení na dítě. Rodiče zajímá, jak se s dětmi domlouváme při různých činnostech a požadavcích, nás zajímají dosavadní zkušenosti a domácí návyky dětí. Pokud rodiče projeví zájem o odbornou radu, konzultaci, jsme jim k dispozici.

Cílem bakalářské práce je zjistit, jaký je styl rodinné výchovy dětí, které navštěvují mateřskou školu s respektujícím přístupem. Práce je rozdělena na dvě části, teoretickou a praktickou. Teoretická část se zabývá tématem výchovy, změn ve výchovných přístupech, sleduje vliv osobnosti dítěte a výchovy rodičů v dětství na výsledek výchovy. Věnuje se také rodině a jejím výchovným stylům, institucionálnímu vzdělávání předškolního dítěte a představuje současné trendy ve výchově – Respektující výchovu a Nevýchovu. V praktické části jsou pomocí dotazníkového

šetření mapovány výchovné postoje a styly rodičů v konkrétních rodinách a následně je uvedeno jeho vyhodnocení. V příloze je přiložen vzor dotazníku.

TEORETICKÁ ČÁST

1 VÝCHOVA

„Výchova a vzdělávání je komplikovaný jev, ve kterém se odráží působení velkého množství činitelů ve vzájemných souvislostech.“ (Mertin, Gillernová, 2003, s. 203).

1.1 Změny výchovných přístupů

Změny společenských podmínek v posledních desetiletích a nové poznatky odborníků výrazně ovlivnily výchovné přístupy dospělých. Tyto změny úzce souvisí se změnou situace rodin. Rodiče tráví mnohem více času v práci, ale věnují se více i svým mimopracovním aktivitám, mohou být nezaměstnaní, ale také se mohou více vzdělávat, cestovat. Nejčastěji v rodině žijí jedno až dvě děti, rodiče jsou starší a prarodiče se častěji věnují svým zájmům než vnoučatům. Rodičům pomáhá technický pokrok zvládat dříve náročné činnosti jednoduše, ale druhou stranou mince je nutnost vydělat dostatek peněz. Rodiče sami musí nalézt rovnováhu a volit priority, jak vše skloubit. Také odborníci přešli od preference uspokojování převážně tělesných potřeb dítěte k důležitosti psychických potřeb dítěte (Mertin, 2011).

Mertin (2011) upozorňuje také na změny výchovných přístupů v posledních letech. Nejvýraznější změnou je podle něj větší respekt a volnost, kterou mají dnešní děti od svých rodičů. Vnímá také změnu ve vzájemných rolích rodič – dítě. Jejich světy se více prolínají, rodič už není nedotknutelná autorita s neomezenou mocí nad životem dítěte. Výchova tak může probíhat v přátelské a respektující atmosféře. Společnost se stává tolerantnější, akceptuje odlišné názory a výchovné postupy, které mohou vést ke stejnému výchovnému cíli.

1.2 Vliv osobnosti dítěte

Důležitou roli při utváření rodinného způsobu výchovy má dítě samo především tím, jaké projevuje reakce na požadavky a chování rodičů podle svých vrozených předpokladů. Zjednodušeně je možné rozdělit děti do tří temperamentových kategorií dle teorie Thomas, Birch, Chess (1977):

1. **TYP OBTÍŽNĚ VYCHOVATELNÉ DÍTĚ - Problematické (vzdorovité) dítě** – Při výchově je nutné jasné vymezení hranic chování, které očekáváme a jejich kontrola, spolu s vysokou dávkou trpělivosti
2. **TYP SNADNO VYCHOVATELNÉ DÍTĚ - Bezproblémové (poddajné) dítě** – dítě snadno vychovatelné. Výchova probíhá bez problémů, radostně a to i pokud není rodičovská výchova optimální.
3. **TYP POMALU SE PŘIZPŮSOBUJÍCÍ DÍTĚ.** Výchova probíhá příznivě, pokud vychovatel bere zřetel na individuální tempo dítěte a zároveň mu pomáhá při adaptaci na vše nové.

Pokud se dosáhne souladu mezi „*rodičovskými výchovnými postupy na straně jedné a možnostmi dětského temperamentu vyhovět požadavkům a očekávání rodičů na straně druhé*“, je rodinná výchova zpravidla bez větších problémů. V opačném případě vzniká stresující rodinné prostředí s možností rozvoje poruch vývoje osobnosti dítěte (Lacinová, Škrdlíková, 2008, s. 57). Stejní rodiče mohou mít vážné problémy s výchovou hyperaktivního dítěte, ale zcela přiměřeně, bez problémů mohou zvládat výchovu jeho klidného, vyrovnaného sourozence (Mertin, Gillernová, 2003).

O souladu mezi osobností rodičů a dítěte a o akceptování individuality dítěte hovoří i prof. Matějček: „*Jedním z nejčastějších výchovných prohřešků, kterých se dopouštějí jinak dobří a rozumní rodiče, je nedostatek ohledu k individualitě dítěte. K jeho individuálním potřebám, sklonům, tendencím, temperamentu, životnímu zaměření.*“ (Matějček in Lacinová, Škrdlíková, 2008, s. 58).

1.3 Výchova rodičů v dětství

Rodičovské postoje a chování jsou ovlivněny i jejich **zkušenostmi z dětství**, výchovným působením jejich rodičů. Jak se chovali jejich rodiče k nim, jaká byla v rodině převládající emoční nálada, počet sourozenců i pořadí narození, zásadní události, které rodiny postihly, to vše je významným faktorem. Důležité jsou i společenské, ekonomické a historické podmínky, ve kterých rodina žila (Lacinová, Škrdlíková, 2008). Také Herman (2008) upozorňuje, že rodiče svou výchovou a způsobem chování k dítěti určují scénář jejich života.

Jak uvádí Mertin (2011, s. 46), při výchově dítěte hraje významnou roli vzor chování. Důležitost správného rodičovského vzoru zmiňoval i prof. Matějček: *„Nejvíc vychováváme, když si myslíme, že vůbec nevychovááme.“* Proto je důležité, aby rodiče poskytovali dítěti správný vzor v době, kdy se dítě učí správnému chování, a v době, kdy je jejich vliv na dítě největší, v době předškolního věku.

Špatný vývoj dítěte může zapříčinit rodina s nevhodným vlivem v oblasti pracovních návyků, životní orientace, rodina, s nepodnětnou výchovou bez vyšších cílů v oblasti vzdělávání nebo rodina bez dobré citové vazby (Průcha, Koťátková, 2013).

1.4 Bezpodmínečné přijetí

„Dítě si rovněž nevybíráme, je nám svěřeno do opatrování a k výchově a my je máme přijmout takové, jaké je. Bez výhrad, bez předběžných podmínek, bez nutnosti zásluh, zkrátka se vším všudy a natrvalo.“ (Mertin, s. 24)

Lacinová, Škrdlíková (2008, s. 39) se zamýšlí nad bezpodmínečnou láskou. To, že v našem životě potřebujeme pro pocit jistoty a bezpečí lásku bez podmínek se zdá jasné každému. Při výchově dětí však často zaměňujeme lásku bezpodmínečnou za lásku reciproční (očekáváme, že se nám odvděčí za to, co jim poskytujeme).

Bezpodmínečná láska také neznamená, že se dítěti podřídíme a vyhneme se konfliktům s ním. Tzv. „opičí láska“ bez vytyčených hranic rozhodně není pro dítě přínosná právě naopak. *„Dítě nemusí být za lásku a péči rodiče poměrně dlouho vděčné, neboť se samo nerozhodlo „přijít na svět““* (Lacinová, Škrdlíková, 2008, s. 40). Bezpodmínečná láska znamená, že rodiče přijímají dítě takové, jaké je, ne takové, jaké si ho přáli mít.

Také Prekop (2001, s. 82) upozorňuje, že: *„Láska je láskou teprve tehdy, když je bezvýhradná, neomezovaná a nekonečná. To znamená, láska nemůže být vázána na určité podmínky nebo jednotlivé situace.“*

1.5 Pravidla rodiny

Pravidelné návyky a pravidla jsou nedílnou součástí života v mateřské škole. V domácím prostředí už to tak vždy nebývá. Důležitá je komunikace v rodině, aby všichni (tzn. máma, táta, ale třeba babička nebo děda) věděli, co se má dělat, a naopak, co se dělat nemá. Ve výchově je důležitá důslednost. Všichni to děláme stejně a bez úlev, je jasně stanoveno, co dítě smí a co nesmí. Pokud jeden z vychovatelů netrvá na dohodnutých návycích, druhý, který pravidla dodržuje, se stává „tím zlým“. V této situaci dochází k zesílení dětského vzdoru a citovému vydírání rodičů. Jak uvádí Pekařová (2006, s. 39): *„O výchově nemůžeme mluvit, tu musíme dělat!“*.

Také Mertin (2011) zařazuje důslednost a řád mezi silné a účinné výchovné nástroje. Zároveň však uvádí, že lidský rodič chápe, že ne vždy a všude je potřeba řád dokonale dodržovat a uplatňovat. Aby bylo dítě v budoucnu schopno zvládat různé životní situace, je důležité je na ně připravovat. Rodiče, kteří zvládají a užívají různé výchovné a vzdělávací přístupy, představují dětem různé řešení vzniklých situací. Zvyšují také účinnost a úspěšnost výchovných zásahů. Dítě si nezvyká na jeden přístup, který by časem musel být uplatňován silněji (např. větší diskuze, více křiku apod.).

2 RODINNÁ VÝCHOVA

2.1 Rodina

2.1.1 Definice

Téma rodiny je tak široké, že zasahuje do mnoha oborů. Na rodinu pak můžeme pohlížet z mnoha úhlů a skrze různé teorie a paradigmaty. Každý vědecký obor přistupuje k pojmu rodina rozdílně, a proto nelze najít univerzální definici rodiny, která by byla bezvýhradně přijata všemi oblastmi vědy. Každý vědecký obor také užívá jiné názvosloví a pojem rodina tedy není sjednocující. Sociologie například používá místo pojmu rodina sociální instituce. Matoušek (1997, s. 8) definuje rodinu jako „základní jednotku každé společnosti“ a vnímá ji jako základní sociální skupinu a základní prostředí, které má na jednotlivce vliv a který na něj významně působí. Z pohledu sociální psychologie je rodina primární skupinou. Pedagogové se soustředí na výchovně socializační funkci rodiny.

Rodina vzniká ze základního a přirozeného pohlavního pudu, který vede daný živočišný druh k rozmnožování. Následnou potřebou bylo potomky připravovat na samostatný život, učit, vzdělávat a ochraňovat (Matějček, 1994).

„Rodina představuje významné sociální a výchovné prostředí pro vývoj a rozvoj dítěte, ale podílí se na uspokojování potřeb všech svých členů – dospělých i dětí.“ (Mertin, Gillernová, 2003, s. 204)

Z. Matějček (1994) definuje rodinu jako dynamickou soustavu, která se stále vyvíjí. Jednotlivé části systému tvoří lidé a jejich vzájemné interakce. Pro rozvoj osobnosti dítěte má rodina zásadní vliv. Ovlivňuje dítě od samého počátku vývoje, přirozeně má uspokojovat jeho psychické a fyziologické potřeby. Předkládá dítěti vzor mezilidských vztahů, který si dítě odnáší do dalšího života. Zapojením rodiny do širších sociálních vztahů (příbuzní, přátelé, škola atd.) si i dítě uvědomuje, jaká jsou společenská pravidla, normy, obecně uznávané hodnoty a postoje.

V širokém pojetí lze rodinu vnímat jako všechny osoby, které jsou v příbuzenském vztahu. V úzkém pojetí, označovaném jako nukleární rodina, hovoříme pouze o rodičích a jednom nebo více dětech. Kvapilová (1996) uvádí, že rodina je tvořena jednotlivci, kteří jsou vzájemně svázáni vztahy, a to pokrevními, adoptivními nebo manželskými.

Struktura rodiny je v různých kulturách a společnostech jiná. Může mít v různých kulturách jinak rozdělené role, moc jednotlivých členů je rozdílná, také postavení v široké sociální síti může být odlišné. Funkce nukleární rodiny je však v každém společenství téměř stejná (Langmeier, Krejčířová, 2007). Tyto funkce jsou:

1. **Reprodukční funkce.** Rodina má za úkol zplodit novou generaci.
2. **Hospodářská funkce.** Rodina je spotřební jednotkou.
3. **Socializační funkce.** Rodina zprostředkovává potomkům kontakt s lidskou společností a uvádí je do ní. Má za úkol naučit dítě základům společenského chování a předat mu kulturní dědictví.
4. **Emocionální funkce.** Rodina uspokojuje emoční potřeby všech členů. Pokud se u některého z členů objeví psychosociální problémy nebo nemoc, rodina je sociálně podpoří.

2.1.2 Rodina jako systém

Rodinu můžeme vždy vnímat jako systém, ve kterém se jednotliví členové vzájemně ovlivňují a chování jednotlivce působí na ostatní členy. Funkční rodina zajišťuje neustálé vyrovnávání vztahů. Kromě funkcí, které byly výše zmíněny má rodina také za úkol vytvářet příznivé klima, které napomáhá psychické stabilitě jednotlivých členů. Další funkcí je pomoc v řešení problémů a konfliktů a zvládání náročných situací. Rodina jako systém by měla být schopna v problémových situacích aktivovat vnitřní síly a soudržnost. Základem dobrého fungování je otevřená přímá komunikace a schopnost adaptace na nové skutečnosti (Matějček, Dytrych, 1999).

Vliv na funkci rodiny nemají jen její členové, ale i prvky širšího společenského systému. To jsou lidé, kteří jsou s rodinou v přímém kontaktu jako příbuzní, sousedé, přátelé a další, kteří jsou s rodinou v interakci. Všechny prvky na sebe vzájemně působí ať už

pozitivně (rodinu chrání) nebo negativně (zatěžují rodinu nároky). Na rodinu působí i tradice, zvyky, zákony, předpisy, normy a společenské instituce (Matějček, Dytrych, 1999).

Pokud se na rodinu díváme jako na systém, pak jednotlivé funkce jsou zajišťovány pomocí podsystémů. Ty můžeme rozdělit na:

- Rodičovský
- Manželský
- Ženský
- Mužský
- Sourozenecký a další.

Jeden člen může mít několik úkolů v různých podsystémech. Hranice jednotlivých podsystémů určují pravidla, které členové dodržují. Prvky systému mohou vytvářet koalice, aby zjednodušily rozhodnutí, sdílely společné zájmy, posílily svoje role a vymezily se mezigeneračně (Matoušek, 1997). V rámci rodiny se členové učí podpoře, kompromisům, spolupráci ale také rivalitě. Hlavním podsystémem rodiny jsou manželé a mají mít hlavní roli ve všech fázích života rodiny. Úspěch rodiny je založený na jejich pevném a fungujícím vztahu. Děti se od rodičů naučí, jak se podílet na rozhodnutích a jaké zodpovědnosti z toho vyplývají, jak plánovat, jak uspokojovat své potřeby a zároveň nepopírat potřeby ostatních. Rodiče jsou svým dětem modelem interakce a intimitity. Pokud je stabilita rodiny ohrožena kritickou událostí, má tendenci se rychle stabilizovat i za cenu obětí jednotlivců (Sobotková, 2007).

Každá rodina má jinou míru **otevřenosti** nebo **uzavřenosti**. Uzavřený systém zajišťuje neměnnost a přináší členům bezpečí známých situací. V měnícím se světě rigidita neumožňuje měnit reakce na změnu podmínek a brzdí rozvoj jednotlivců. Když je rodina **uzavřená**, nevyhledává kontakty s okolním, měnícím se světem, izoluje se od svého vnějšího prostředí a ztrácí podpůrnou síť. V době krize je taková rodina zranitelnější. Rodina, která je ke svému okolí **otevřená**, naopak navazuje vztahy s jinými členy a větví podpůrnou síť, která ji v době krizí zachytne a pomůže kompenzovat dočasné výpadky ve fungování. Většina rodin kombinuje otevřenost s uzavřeností a pohybuje se mezi oběma protipóly (Sobotková, 2007).

2.1.3 Fungování rodiny

„Povinnosti rodičů jsou v právní legislativě stanoveny takto: „Rodičovská odpovědnost zahrnuje povinnosti a práva rodičů, která spočívají v péči o dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, v ochraně dítěte, v udržování osobního styku s dítětem, v zajišťování jeho výchovy a vzdělání, v určení místa jeho bydliště, v jeho zastupování a spravování jeho jmění, vzniká narozením dítěte a zaniká, jakmile dítě nabude plné svéprávnosti.“ (Nový občanský zákoník č. 89/2012 Sb. § 858 In: Sbírka zákonů České republiky).

Role matky:

Sigmund Freud jako jeden z prvních vyzdvihl význam mateřství a popsal roli maminky jako výjimečnou a nenahraditelnou po celou dobu života. Tento přístup je však poměrně mladý. Zpočátku byla matka dárkyní života dítěte a pečovala o něj v batolecím věku. Následně se na dítě pohlíželo jako na malého dospělého, který speciální péči nepotřebuje (Novák, 2008b). V 60. a 70. letech se začalo na matku pohlížet jako nejdůležitější činitel v socializaci dítěte a hlavní osobu, která má vliv na vývoj dítěte po stránce emocionální i rozumové. V této době byl zažitý obecný názor, že muž není stejně kompetentní jako žena (Maříková, 1999).

Po narození potomka se významně proměňuje role ženy. Tato změna jde ruku v ruce s touhou pečovat a se změnou prožívání a uvažování. Tato proměna je náročnější u žen než proměna mužské role v otcovskou (Vágnerová, 2012).

Role otce

Role tatínka se v průběhu 20. století významně změnila. V první čtvrtině 20. století bylo jeho rolí stanovit meze, dohlížet na morálku a rozhodovat. V druhé čtvrtině to byla především role živitele rodiny. Trávil již méně času s rodinou. Ve třetí čtvrtině je jeho rolí být otcem. Na konci 20. století se rozvíjí jeho nová role tatínka, který pečuje o děti od narození (Novák, 2008a). V současné době je role otce variabilní a není zcela jednoznačná. Vztah k dítěti se rozvíjí pomaleji než u matek, u kterých je změna

posilována hormonálně. Muži si s dítětem budují vztah, který je založený na vědomé volbě. Podstatný je čas, který otec s dítětem aktivně stráví, a na míře sdílení. V ideálním případě by otec měl podporovat autonomii, tvořivost, odolnost a růst dítěte. Otec většinou podporuje dítě v experimentování, je pro dítě vzorem silného, mocného jedince a respektované autority. Přestože by měl být mocenskou autoritářskou osobností, měl by být také vřelý, empatický a podporující, aby se dítě s kladenými požadavky z jeho strany dokázalo vyrovnat.

2.2 Výchovné styly

Je popsána přísná výchova ve Spartě a mírnější v Athénách, „moderní“ výchovné principy J. A. Komenského, M. Montessoriové, J. J. Rousseaua a dalších. Je známa tradiční, zjednodušená typologie stylů výchovy podle K. Lewise (1939):

1. **autokratický styl** – charakterizuje ho vysoká míra řízení, nerespektování přání a potřeb dětí, jsou užívány rozkazy, tresty a hrozby, není zde místo pro samostatnost a vlastní iniciativu dětí
2. **liberální styl** – charakterizuje jej nízká míra řízení, děti nemají vytyčeny pevné hranice, nejsou na ně kladeny požadavky, neprovádí se kontrola
3. **integrační styl** – charakterizuje ho otevřenost k návrhům a iniciativě dětí, menší míra příkazů, podporuje samostatnost dětí

Tato typologie však nezahrnuje význam emočního vztahu rodičů k dětem, a proto se v současné době využívá dvoudimenzionální model způsobu výchovy, kdy je popsána dimenze emočního vztahu a dimenze řízení.

Emoční vztah k dítěti je ve stylu výchovy považován za zásadní. Dimenze emočního vztahu má dva póly. Kladný (příp. extrémně kladný) emoční vztah, kde převyšují kladné složky (rodiče dokážou dítě ocenit, prožívají společně jeho radosti a sdílí problémy, mají zájem o jeho požívání, o jeho pohled na svět a zájmy). Střední emoční vztah se vyznačuje vyrovnaním kladných a záporných složek (např. v rodině, kdy otec

projevuje kladný emoční vztah k dítěti a matka je naopak spíše odmítající). Záporný emoční vztah je charakterizován převahou záporných komponent (rodiči neposkytují dítěti podporu a porozumění, nechválí, neprojevují zájem o jeho prožívání, jeho zájmy).

Dimenze řízení je charakterizována mírou požadavků a nároků, které jsou na dítě kladeny, a stupněm kontroly rodičů, zda a jak jsou tyto požadavky a nároky monitorovány. Obě dimenze se vzájemně kombinují a mají vliv na vývoj osobnosti dítěte. Základní modely výchovného řízení v rodině jsou: silné řízení (vysoká míra a rozsah úkolů a požadavků a zároveň jejich pečlivá kontrola), střední řízení (rozumná míra a rozsah úkolů a požadavků i jejich kontrola), slabé řízení (minimální míra požadavků a úkolů s nedůslednou kontrolou) a rozporné řízení (velký objem požadavků bez systematické kontroly) (Gillernová, in Mertin, Gillernová, 2003).

3 INSTITUCIONÁLNÍ VÝCHOVA

3.1 Mateřská škola

V minulosti bylo předškolní vzdělávání považováno za nedůležité. Mateřská škola byla chápána jako zařízení pro hlídání dětí pro zaměstnané rodiče. V současné době je pohled na mateřskou školu odlišný. Význam předškolního vzdělávání je oceňován. Předškolní vzdělávání se stalo nedílnou součástí celoživotního vzdělávání. Je zdůrazňován jeho význam při vyrovnávání nedostatků u dětí znevýhodněných svým rodinným, kulturním nebo etnickým prostředím. A v neposlední řadě má důležitou úlohu při přípravě dítěte a vyrovnání podmínek pro vstup do základní školy (Průcha, Kořátková, 2013, s. 143).

Podle Matějčka je mateřská škola *„zařízením pro děti a děti by si je v nějaké podobě samy vytvořily, i kdyby to za ně neudělala rozumná dospělá společnost.“* (Matějček, 2005, s. 134).

Jak uvádí Havlíková (2008) okolo třetího roku dítě začíná rozšiřovat úzký okruh kontaktů se svou rodinou. Do jeho života vstupují další osoby. Bude se tak dít po celý jeho další život. Začíná proces jeho začleňování do společnosti, který nazýváme socializace. Socializace probíhá pomocí sociálního učení při vzájemném působení dítěte s rodiči, s dalšími dětmi a ostatními lidmi. Dítě se tak postupně vyvíjí v osobnost, která je schopná žít mezi ostatními lidmi, *„to znamená člověkem ve smyslu společenské a bytostí společenskou a kulturní“* (Havlíková, 2008, s. 42).

Právě v mateřské škole, jak zmiňuje Mertin (2011), dítě získává příležitost pravidelného setkávání se skupinou vrstevníků. V ideálním případě tato instituce doplňuje dítěti domácí prostředí. Jedná se samozřejmě o postupný proces a adaptace na odloučení od rodičů je trénována již dříve. V kolika letech je vhodné začít navštěvovat mateřskou školu, je v současné době velmi diskutované téma. Uzákoněný posun nástupu dítěte do mateřské školy od 2 let není přijímán jednoznačně kladně. Při pravidelné docházce do předškolního zařízení se rodiče vzdávají části odpovědnosti za vzdělávání a výchovu

dítěte a předávají ho cizím osobám. Je proto důležité zvážit možnosti a potřeby rodiny, jejich přání a především vospělost a reakce dítěte, což je zcela individuální záležitost.

V minulosti, při společném několikageneračním soužití a vyšším počtu sourozenců, poskytovaly rodiny přirozené prostředí pro sociální učení dětí a rozvoj socializace. Generace dnešních dětí se setkává ve větší míře s dětskou skupinou, kolektivem až v mateřské škole. Mají zde příležitost k rozvoji vzájemných kontaktů, získávají možnost zvládnout různé komunikační strategie, vyzkoušet rozdílné sociální role. Učí se přirozenou nápodobou, rozvíjejí jazyk a komunikaci. Dítě se naučí navazovat nebo odmítat kontakt, sdělovat svá přání, ale i nelibost, ustoupit, počkat i prosadit svůj názor, vést nebo se naopak podřídít. Poznává druhé, dokáže jim pomoci a uvědomuje si svoji vlastní identitu, rozlišuje svoji ženskou nebo mužskou roli. Dochází k utváření základních společenských postojů a schopností (např. spolupráce, soucit, soucítění, přátelství, partnerství), které se často prokážou až v dospělosti (Havlíková, 2008).

Také Matějček (2005, s. 141) vyzdvihuje předškolní výchovu v mateřské škole jako ochranu před společenskou izolací dětí. V době jedináčků nebo dvou dětí v rodině je mateřská škola místo, které dětem umožňuje důležitý každodenní styk s vrstevníky.

„Dětská společnost je pro předškolní dítě vývojově nutná“ (Matějček, 2005, s. 143). Jaké další klady může mateřská škola podle Matějčka dítěti přinést? Poskytuje pocit bezpečí, odpočinek pro dítě, které pochází z nefunkční rodiny, nebo z rodiny, která se ocitla v krizové situaci. Umožňuje dítěte poznávat odlišné kulturní zvyky a společenská pravidla a to v obou směrech. Setkávají se tu s „běžnými“ normami společenského chování, ale také s odlišnostmi jiných kultur. V neposlední řadě je mateřská škola také místem pedagogické osvěty a poradenství pro rodiče i prarodiče (Matějček, 2005).

Opravilová a Gebhartová (2011, s. 51) ve svých úvahách o mateřské škole dochází k názoru „ ... že ve svém obsahu i formě by mateřská škola měla připomínat rodinný dům s útulným zákoutím pro hru, zábavu, plnění povinností i práci. V tomto domě nachází každé dítě své místo, kam se může uchýlit s vědomím, že nablízku je dospělý, na něhož se lze kdykoli obrátit.“

Jak uvádí Lažová (2013) také pro rodinu je nástup dítěte do mateřské školy prvním setkáním se školským systémem. Při spolupráci rodiny a mateřské školy dochází k doplnění rodinné výchovy a vytvoření přirozeně podnětného prostředí, kde se dítě cítí dobře a bezpečně. Na vývoji dalšího vzdělávání dítěte se významně podílí i přístupy prosazované v mateřské škole, ovlivňují jeho vztah k dalšímu vzdělávání, přijímání stimulů a učení.

Podle Šmelové (2006) jsou funkce mateřské školy následující:

1. **Funkce pečovatelská.** Toto zařízení poskytuje dítěti odbornou péči a zároveň vede dítě k péči o své zdraví.
2. **Funkce vzdělávací.** Zařízení podporuje zdravý rozvoj dětí a zprostředkuje jim poznání. Zvyšuje rozumové poznání dítěte a vytváří předpoklady pro budoucí vzdělání
3. **Funkce socializační.** Mateřská škola navazuje na primární socializaci, které se dítě učí v rodině. Doplnuje ji a důsledně dbá na osvojení hodnot, které naše společnost uznává jako klíčové.
4. **Funkce integrační.** Zařízení vytváří základy klíčových kompetencí a základ pro celoživotní vzdělávání. Tím jedinci umožňuje snáze se uplatnit ve společnosti.
5. **Funkce personalizační.** Mateřská škola podporuje individualitu dítěte. Podporuje získávání samostatnosti.

3.2 Institucionální vzdělávání v právních dokumentech

Předškolní vzdělávání je zařazeno do celkového vzdělávacího systému České republiky, a je tudíž nedílnou částí celoživotního vzdělávání (Průcha, Kořátková, 2013).

Úprava Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání byla provedena na základě ustanovení zákona č. 82/2015 Sb. a zákona č. 178/2016 Sb., kterými se mění zákon 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. Upravený RVP PV nabyl účinnosti od 1. 9. 2016. Zákon uvádí podmínky přijetí mateřské školy do vzdělávací soustavy. Stanovuje základní cíle předškolního vzdělávání (podpora rozvoje osobnosti

předškolního dítěte ve všech oblastech, příprava dítěte na další vzdělávání). Vymezuje základní podmínky organizace předškolního vzdělávání pro děti od 2-6 let (Sbírka zákonů ČR, 2016).

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (dále RVP PV) tvoří rámec pro plánování a výkon vzdělávacích činností v mateřské škole. Zároveň je východiskem pro tvorbu vlastních Školních vzdělávacích programů jednotlivých škol (Průcha, Koťátková, 2013).

RVP PV stanovuje úkoly institucionálního předškolního vzdělávání jako podporu a doplnění rodinné výchovy, zajištění optimálních podnětů pro rozvoj dítěte, obohacení jeho denního programu a to vše dle individuálních potřeb a možností dítěte a pod vedením odborníků. RVP PV zdůrazňuje akceptování přirozených vývojových specifik předškolních dětí a respektování jejich emocionálních, sociálních, kognitivních a fyziologických potřeb (RVP PV, 2016).

4 SPOLUPRÁCE RODINY A ŠKOLY

Dalším prvkem, který na jednotlivce působí, je vzdělávací instituce. Dítě se vstupem do mateřské školy poprvé setkává s autoritou cizího dospělého, kterého se učí respektovat a který na něj pedagogicky působí. Dítě se stává průsečíkem světa rodiny a školy.

Bruceová (1996) poukazuje na důležitost vidět dítě se všemi souvislostmi, tedy i s jeho rodinnými vazbami. Je nutná spolupráce obou prostředí, rodiny i školy. Jen tak si dítě může vytvořit spojení mezi oběma světy. Připomíná také, že vliv rodiny je vždy větší a vytrvalejší. *„Jejich role jsou doplňkové, a neměly by tedy být považovány za vzájemné se ohrožující a konkurující.“* (Bruceová, 1996, s. 104) Obě strany mají společný cíl, aby děti byly ve škole spokojené a mohly se zdárně rozvíjet.

Uznávání dominantní úlohy rodiny v rozvoji dítěte v mateřské škole zdůrazňuje i Opravilová, Gebhartová (2011, s. 55). Zároveň upozorňuje na možnost otevření prostoru pro skutečnou spolupráci s rodiči, založenou na skutečném partnerství a spoluúčasti rodičů na výchovně vzdělávacím procesu v mateřské škole. Často je bohužel omezen na běžné provozně-organizační kontakty, informace o zdravotním stavu a chování dítěte. Také volný vstup rodičů do třídy není vždy kladně přijímán. Učitelky rodičům nedůvěřují, vnímají jejich pobyt ve třídě jako kontrolu jejich práce. Raději je pozvou na „připravené“ setkání, kde je vše předem zorganizováno, přichystáno. Cílem by mělo být *„... nastolení partnerského vztahu a dohodu dvou rovnocenných, vzájemně se uznávajících subjektů, které spojuje společný zájem o prosperitu dítěte, ...“* (Opravilová, Gebhartová, 2011, s. 56).

Úkolem učitele není podle Bruceové (1996) poučovat rodiče, jakým způsobem mají své děti vychovávat, a trvat na jediném správném přístupu. *„Klíč k partnerství s rodiči spočívá v umění najít k nim vhodný přístup, který rodinu podporuje, staví na ní a neničí to, co rodiče tvoří.“* (Bruceová, 1996, str. 103) Rodiče a učitelé by měli sdílet co nejvíce informací o dítěti (o podmínkách v rodině, o zájmech dítěte, o stylu výchovy, o tom, co je pro ně důležité), a tak vhodně doplňovat výchovu.

Také Průcha a Kořátková (2013) upozorňují na důležitost nekritické komunikace učitelky s rodiči. Pokud učitelka komunikuje s rodiči bez předsudků a kritiky k jejich způsobu výchovy, rodiče budou mít lepší vztah ke škole, učitelce a budou k nim přistupovat s větší důvěrou. V ideálním případě můžou i změnit svou výchovu a snaží se být lepšími rodiči. Jak upozorňuje Bruceová (1996), pokud spolupráce s rodinou nefunguje, může docházet ke snižování výkonů dětí, který nedosáhne hranice jejich schopností.

V minulosti nebyl styk rodičů a školy příliš podporován, většinou se omezoval na rodičovské schůzky. V současnosti je potřeba spolupráce a poskytování vzájemných informací ustanovena i legislativně v RVP PV: „... pedagogové pravidelně informují rodiče o prospívání jejich dítěte i o jeho individuálních pokrocích v rozvoji a učení. Domlouvají se s rodiči na společném postupu při jeho výchově a vzdělávání.“ (RVP PV, 2016, s. 34).

5 SOUČASNÉ TRENDY

5.1 Respektující výchova

PhDr. Pavel Kopřiva, PhDr. Jana Nováčková, CSc., PhDr. Dobromila Nevolová, Mgr. Tatjana Kopřivová komplexně popisují respektující způsob výchovy v knize Respektovat a být respektován (R+R). Tato kniha je hlavním zdrojem této kapitoly.

Partnerský neboli respektující způsob komunikace je založený na principu rovnoprávnosti a respektování důstojnosti druhého člověka, dospělého i dítěte. Nabízí jiný princip komunikace, vzájemnou úctu při jednání s druhými lidmi, demokratický styl výchovy a jednání. Nevyužívá mocenské prostředky, není založen na nerovném vztahu nadřazenosti dospělého a podřízenosti dítěte. Nabízí cestu jak s dítěte vychovat samostatného, zodpovědného člověka, který dokáže plnit dohody, samostatně si zjišťovat informace a podle nich reagovat, kooperovat s druhými lidmi, vcítit se do pocitů druhého, nabídnout pomoc, ale také vyjadřovat vlastní názory a říkat ne.

Výchovný princip **Respektovat a být respektován** (R+R) klade důraz na vedení dětí k zodpovědnosti na rozdíl od poslušnosti. Poslušnost je závislá na druhé osobě, vede k podřízenosti, ale zodpovědnost předpokládá uvědomění si správnosti věcí a zvnitřněním hodnot. Z. Matějček (2013, s. 99) vymezuje pojem zodpovědnost jako „určitou vnitřní motivickou základnu pro určité jednání – tedy jako určitou pohotovost či připravenost jednat v určité situaci určitým způsobem, tj. zodpovědně. Výchova k zodpovědnosti se nedá dělat kázáním, tresty a strachem – ta má přinášet dítěti, školákovi, mladistvému vnitřní uspokojení, že jedná v souladu s vyšším řádem světa“. Přístup R+R vede děti k samostatnosti, děti rozhodují o svém chování na základě etiky podpořené zvnitřněnými hodnotami, a tudíž i v případě, že je nikdo nekontroluje. Důležitý je rovnocenný přístup dospělého a dítěte a s tím související respektování dětské důstojnosti. Ta se projevuje i dostatečným prostorem pro vyjádření názorů dítěte, zájmem o jeho prožitky, zohledněním jeho návrhů řešení situací, a zároveň i poskytnutím důvěry dítěti, že se zachová správně (samozřejmě s přihlédnutím k jeho věku a zkušenostem).

Pokud se k dětem chováme respektujícím způsobem, uskutečňujeme dva zásadní výchovné cíle. Rozvíjíme a uspokojujeme jejich vlastní sebeúctu a zároveň jim ukazujeme a předvádíme, jaké chování je správné.

Respektující přístup neznámá, že děti nemají stanové pevné a jasné hranice, které jsou důležité pro pocit bezpečí u dětí. Rozhodně není vše dovoleno. Hlavní rozdíl je ve způsobu vytyčení hranic a pravidel chování. Pravidla a hranice jsou stanovovány společně s dětmi, ne pro děti.

Při běžné komunikaci jsou velmi rozšířené **neefektivní způsoby**, které odporují respektujícímu přístupu k druhému. Lidé je užívají automaticky, ventilují tak své emoce, snaží se dosáhnout svého a ve většině případů si neuvědomují, že můžou někomu ublížit. Úkolem výchovy dětí je právě naučit je dělat některé potřebné, důležité věci, a naopak naučit je chápat, že jiné věci se dělat nemají. Lidé si uvědomují, že tento postup nefunguje, a přesto je v komunikaci běžný. Jeden z důvodů, proč tomu tak je, nalezneme v dětství. Naučili nás to naši rodiče a věty, které jsme slýchaly v dětství, automaticky používáme i my. Dalším důvodem jsou naše emoce. V okamžiku, kdy reagujeme na nesprávné chování dítěte, jsme podráždění, cítíme hněv, vztek, nedokážeme se ovládnout, uvažovat správně. Naše schopnost přemýšlet je omezená, možná i víme, že to, co říkáme, situaci nevyřeší, ale nejde to jinak. A v neposlední řadě nevíme, jaký jiný způsob komunikace bychom měli použít.

Do neefektivních způsobů komunikace můžeme zařadit: **výčitky a obviňování** („Ty zase (nikdy, pořád) nemáš ustláno!“, „Kdybys aspoň uklidila...“), **poučování, vysvětlování, moralizování** („Měla by sis uvědomit, že bez pravidelné přípravy to nepůjde.“), **kritika, zaměření na chyby** („Ten úkol jsi napsal jako kocour, nejde vůbec přečíst.“), **lamentace, citové vydírání** („Bolí mě z tebe hlava.“), **zákazy a varování** („Nelez tam, spadneš!“), **negativní scénáře, proroctví** („Ty to snad nikdy nepochopíš.“), **nálepkování** („Ty jsi byla vždycky pomalá.“, „Ty si víš se vším rady.“), **pokyny** („Vezmi si teplou bundu!“), **příkazy** („Vynes hned ten koš!“), **vyhrožování** („Dokud to nesníš, nepůjdeš od stolu!“), **křik** (doplňené příkazy a hrozbami), **srovnávání, dávání za vzor** („Podívej, ostatní už to mají hotové.“), **zdůrazňování vlastních zásluh s výčitkami** („Já se tady můžu strhat a vy mi s ničím nepomůžete.“), **řečnické otázky** („Ty snad nevíš, kam to patří?“), **urážky,**

ponižování („*Takhle doma jíte? To to tam asi vypadá.*“), **ironie**, **shazování** („*To jsi vymyslel sám, nebo ti to někdo poradil?*“).

To, jak funguje náš mozek, vysvětluje, proč jsou tyto způsoby komunikace neefektivní. Signály, informace a podměty mozek nejprve vyhodnocuje, zda jsou bezpečné nebo ohrožující. Forma a způsob informace jsou proto stejně důležité jako obsah sdělení. Když dítě uslyší: „*Koukej se rychle oblékat, ty loudo! Už si zase poslední!*“, je to pro něj stav psychického ohrožení, se kterým se musí vypořádat. Oprávněný požadavek na oblékání je až na druhém místě. Pocit ohrožení vzbuzuje negativní emoce a je spojen s pocitem vlastního nízkého sebehodnocení. Reakcí bývá vzdor, křik, odmítání, případně se děti tváří, že neslyší. Dítě se také může naučit akceptovat nadřazené postavení dospělého a vlastní podřízenost a neoprávněnost jako neměnný stav. Na první pohled to možná vypadá, že je to pro rodiče výhodné, mají poslušné dítě, ale může to znamenat i velké riziko pro další vývoj dítěte. Jestliže náš mozek vyhodnotí sdělení jako bezpečné, nastává další zpracování a vyhodnocení informace a to ohledně její smysluplnosti. „*Touha po poznání je dětem vlastní, vrozená, samy od sebe chtějí porozumět světu, chtějí se naučit nové věci, být samostatnější, mít více kompetencí. Rády pak přijmou naši pomoc, jen musí to, co jim poskytujeme, mít pro ně smysl, musí nové poznatky chápat jako užitečné a potřebné.*“ (C. R. Rogers in Mertin, Gillernová, 2003, s. 51).

Autoři publikace R+R předkládají podrobný popis **efektivních postupů** při komunikaci. Tyto efektivní komunikační dovednosti pomáhají při výchově a vzdělávání dětí uskutečňovat tři důležité výchovné oblasti. První oblast zahrnuje učení dětí činnostem, dovednostem a návykům důležitým pro život, druhá oblast se zaměřuje na rozvoje osobnosti dítěte (získávání dobré sebeúcty a sebedůvěry, zvnitřnění hodnot) a třetí pečuje o vzájemné vztahy založené na vzájemném respektu a důvěře tj. umožňuje být s dětmi v dobrých vztazích.

V. Rezková uvádí pojem sociální reverzibilita výroku, převzatého ze sociální psychologie. Náš respekt k dítěti, jeho rovnoprávnost s námi, by měla být vyjádřena v tom, jak s dítětem mluvíme, jak ho oslovujeme, jaké pokyny mu dáváme. „*Každý*

výrok, který proneseme, musí být takový, aby ho bylo možné obrátit – jako by ho vyslovilo dítě k nám.“ (Mertin, Gillernová, 2003, s. 57).

Mezi **efektivní komunikační dovednosti** patří:

1. **Popis a konstatování** – konstatujeme, že jsme si něčeho všimli bez jakéhokoliv posuzování osoby. Popisujeme, co se stalo, ne kdo to udělal, nehodnotíme dítě (např. *„Vidím, že už máš skoro hotové úkoly.“*, *„Fando, máš špinavé ruce.“*). Tón hlasu je při popisu přátelský nebo alespoň věcný bez negativního citového zabarvení.
2. **Informace nebo sdělení** podporují naši potřebu smysluplnosti. Jedná se o zprávy, které sdělují proč, jak a kdy se něco dělá a zároveň i vysvětlují, k jakým důsledkům vede určité chování. Aby se jednalo skutečně o informaci, používáme oznamovací větu s podmětem v 1. osobě množného čísla nebo 3. osobě jednotného či množného čísla. Nejedná se o rady ani pokyny, je na rozhodnutí druhé osoby, zda informace využije, nevedou k poslušnosti, rozvíjejí vlastní zodpovědnost (např. *„Děti, půjdeme po pravé straně chodníku, je zde velký provoz.“*, *„ Mokrě věci dáme na topení, v tašce by nám neuschly.“*).
3. **Vyjádření vlastních potřeb a očekávání** - v 1. osobě jednotného čísla poskytujeme okolí informaci o tom, co chceme, potřebujeme, ale i to, že se nám něco nelíbí (např. *„Potřebuji, abychom se domluvili teď.“*, *„Nelíbí se mi, když na mě někdo křičí.“*).
4. **Možnost volby** – vyjadřuje partnerský vztah, jsi způsobilý a schopný rozhodnout se sám, co je třeba udělat. Výběr ze dvou a více možností podporuje mentální procesy (rozhodování, porovnání, hodnocení apod.) a zvyšuje vnitřní motivaci (např. *„ Vezmeš si ke svačině hrušku, nebo jablko?“*).
5. **Dvě slova** – oslovení jménem a jedno slovo, lze využívat v případě, kdy je jasné, co se stalo (např. *„Fando, boty...“* při přípravě na vycházku v mateřské školce nemá dítě obuté boty, paní učitelka již předtím děti informovala, že se přezujeme). V některých případech, když chceme zastavit nevhodné chování dítěte a nezasahovat příliš, je možné použít nesouhlasné gesto, zavrtění hlavy. Pokud je potřeba vyjádřit jasný nesouhlas, je možné použít např. *„Žádné prání.“*

6. **Prostor pro spoluúčast a aktivitu dětí** – je souhrnný postup (kombinuje popis, informace s otázkou – výzvou ke spolupráci („*Co s tím uděláme?*“, „*Co navrhuješ?*“), který umožňuje přímou spoluúčast dětí na rozhodování o věcech, které se jich přímo týkají.

Emoce a empatie

Autoři R+R se dívají na **emoce** jako na nedílnou součást našeho života (kladné a příjemné – radost, štěstí, láska, ale i záporné a nepříjemné - smutek, vztek, strach apod.). Abychom s nimi dokázali správně pracovat, je nutné chápat jejich zákonitosti. Podle autorů R+R má každý člověk právo prožívat to, co prožívá, v emocích není žádná logika. Emoce se přenášejí. Většinou negativní emoce ostatních lidí, které překračují obvyklé hranice, spouští naši reakci. Užíváme obvyklé neefektivní způsoby: **zlehčování** (např. „*Nevyváděj, to není tak těžký.*“), **srovnávání** (např. „*Ty, taková hezká holka, se nebudeš trápit s...*“), **vyptávání** (např. „*Co se ti stalo?*“), **radý** (např. „*Radši bys měl....*“), **poučování** (např. „*Musíš pochopit, že...*“), **souhlas** (např. „*To máš pravdu.*“, „*Dobře děláš, že...*“), **obvinění** (např. „*Říkala jsem Ti, ať tam nelezeš, tak teď nebreč.*“), **litování** (např. „*Nemáš to jednoduché...*“), **svalování viny** (např. „*To se dalo čekat, že to neumí vyřešit.*“).

V našem životě obvykle využíváme více způsobů najednou a zdánlivě se zdají být účinné. Ve skutečnosti nepomáhají rozvíjet schopnosti rozeznávat a zvládat vlastní emoce. To, že přijímáme třeba i negativní emoce druhých, ovšem neznamena, že souhlasíme s jejich nesprávným chováním.

Empatická reakce poskytuje porozumění a podporu, vyslechnutí bez zpovídání a hodnocení a dochází při ní k postupnému ztišení emocí. Schopnost empatické reakce, však není na rozdíl od empatie („*...schopnost vcítit se do pocitů a jednání druhého člověka.*“) (Kopřiva, Nováčková, 2006, str. 99) vrozená, je třeba se ji naučit. Empatický člověk podle R. Tauche (1968) „*má plné pochopení pro projevované pocitové obsahy a významy, rozumí druhému tak, jako by byl v jeho kůži.*“ A v neposlední řadě dá druhému odpovídajícím způsobem najevo to, co vypožoroval. Pokud chceme poskytnout empatickou reakci malému dítěti, snažíme se porozumět jeho pocitům,

zrcadlit je a popsat je slovně. Je důležité setrvat na vyjadřovací úrovni dítěte, využívat jeho slovník (Rezková, in Mertin, Gillernová, 2003).

Autoři R+R definují empatickou reakci jako dovednost, které se lze naučit. Obsahuje tři základní části. **Aktivní naslouchání** je důležitou sociální a komunikační dovedností. Druhému dáváme najevo zájem, věnujeme mu pozornost, projevujeme účast. Projevy mohou být neverbální (pohled do očí, přikývnutí, dotek), nebo krátké verbální projevy vyjadřující náš zájem (např. „*Hm..., aha..., mhm...*“). **Pojmenování pocitů, přání a očekávání druhého** je zásadní součástí empatické reakce u dětí. Pomáhá jim uvědomovat si své vlastní pocity a tím podporuje i schopnost emoce zvládat. Při pojmenování emocí používáme větu oznamovací v 2. osobě jednotného i množného čísla. (např. „*Tobě se stýská po mamince, vid’?*“) Empatickou reakci je možné ukončit **vyjádřením podpory** (např. „*Budu ti držet palce...*“).

Mezi důležité životní schopnosti patří rozpoznávání a zvládání emocí. Pokud dětem pomůžeme empatickou reakcí pojmenovat to, co právě prožívají, ukazujeme jim, že mít emoce je správné. Pomáháme jim orientovat se v nich, a tudíž i v sobě, což je základem pro další vědomé zvládání emocí.

„Je zřejmé, že rozmlouvání s dítětem o pocitech a prožitcích příznivě ovlivňuje jeho emocionální vývoj.“ (Gillernová, in Mertin, Gillernová I., str. 133). Poukazuje i na roli dospělého, který je pro dítě vzorem, jak zvládat různé emoce, a povzbuzuje ho ke společensky vhodnému reagování a chování.

Pokud chceme sdělit druhému své vlastní (i negativní) emoce a přání, vyjádřit jak se cítíme, co potřebujeme a očekáváme, můžeme využít formu **já-výroku**. Používáme tvary zájmena já s popisem situace a vyjádříme i náš názor, jak se dá situace vyřešit. (např. „*Jsem opravdu rozzlobená, domluvili jsme se, že hračky budou uklizené do krabic. Očekávám, že to napravíte.*“)

Trest a přirozený důsledek

Tresty jsou podle výchovného principu R+R rizikem ze své podstaty. Podle autorů R+R neexistují žádné oprávněné, nevyhnutelné tresty, ale neznamená to, že nesprávné chování má zůstat bez odezvy. Rizikem je uplatňování mocenského přístupu, který se

projevuje v dalších vztazích, vzniká tak boj kdo s koho. Rizikem trestání je i možnost poškození emočního, sociálního a morálního vývoje osobnosti dítěte a jeho vztahů s okolím. Poškození sebeúcty a vztahů se následně objevuje i v chování, pocity křivdy a ponížení („*Kdyby si mě vážili, tak by se ke mně takto nechovali...*“) můžou přetrvávat i do dospělosti.

Také Matějček (2012) se zamýšlí nad smyslem trestů. „*Trestem není to, co jsme si jako trest vymysleli, ale to, co jako trest dítě přijímá. Onen nepříjemný tísnivý, zahanbující, ponižující pocit, kterého bychom se chtěli co nejdříve zbavit a kterému bychom se chtěli rozhodně pro příště vyhnout.*“ (Matějček, 2012, s. 29)

Výchovný přístup R+R nabízí využít místo trestů **přirozených důsledků**. Tresty většinou nijak nesouvisí s vinou, prohrěškem, jsou zaměřeny na minulost. Přirozený důsledek přímo vyplývá s události, týká se přítomnosti nebo budoucnosti, učí děti hledat vhodné řešení, nápravu, dát věci do pořádku. Zvyšuje tak jejich kompetentnost k samostatnému a účinnému řešení situací. Pokud dítě rozbije sklenici, rodiče obvykle s křikem sami zametou střepe. Reakce s přirozeným důsledkem by mohla být: „*Je potřeba střepe opatrně zamést. Košťátka a lopatka jsou ve skříni. Chceš to zamést sám, nebo to uděláme spolu?*“

Autoři R+R uvádějí základní výchovné postupy při reakci na nesprávné chování nebo přestupek druhého. V komunikaci v těchto situacích nejprve doporučují **věnovat se** emocím (svým i druhé strany) s využitím já-výroku, empatické reakce (např. „*Zlobím se, že...*“, „*Ty máš strach, že...*“). Pak následuje **přizvání druhé strany k řešení** vzniklé situace, hledání nápravy (je vhodné použít popis, informaci, výzvu ke spoluúčasti na řešení) a **opatření**, hledání řešení, aby se situace nezhoršovala, neopakovala (např. „*Můžeš...*“).

Odměna, pozitivní zpětná vazba, ocenění

Autoři R+R kladou odměny a tresty do téže úrovně, působí stejně „*...obojí je vnějším popudem, který působí pouze na vnější chování dítěte, ale nedostává se dovnitř. Chybí-li vnitřní pohnutky, navozené chování vydrží, jen dokud je odměňováno nebo ve vzduchu visí hrozba trestu. Tresty a odměny mívají okamžitý účinek, což mnohým*

zabraňuje vidět jejich dlouhodobější neblahé dopady na rozvoj osobnosti.“ (Kopřiva, Nováčková, 2005, str. 156).

Na odměnu je možné nahlížet jako na formu úplatku („*Když ne/uděláš toto, tak dostaneš...*“). Odměna je motivací pro činnost, kterou by ten druhý sám od sebe bez ní pravděpodobně nedělal. Pokud odměnu nedostane, dělat ji nebude. Nabízení odměny snižuje vnitřní zájem a motivaci pro činnost i hodnotu činnosti, která je za ni vykonávána. Alternativou je **pozitivní přirozený důsledek**. Dítě s případnou dopomocí dospělého chápe smysluplnost dané činnosti, chování a má i prostor pro spoluúčast na rozhodování. **Oslava** ve formě společného výletu, obědu, návštěvy kina může být vyjádřením zájmu o „práci“ dítěte. Lásku, zájem a uznání je možné vyjádřit **darem**.

Variantou k pochvale je vyjádření **pozitivní zpětné vazby, ocenění a uznání**. Ocenění využívá popis a informaci, je konkrétní pro danou situaci nebo člověka. Pro děti je ocenění důležitým prvkem při rozvoji jejich sebeúcty. Odměny a stejně i tresty nevedou děti k pochopení, proč je důležité dělat věci správně, chovat se v souladu s dohodnutými pravidly, nedochází při nich k jejich zvnitřnění. Fungují jako nástroje vnější motivace.

Převažující způsob motivace odměnami nebo trestem se významně podílí na stylu rodinné výchovy. „Mírná, laskavá“ využívá spíše chválení a odměny, u „přísné“ převažují příkazy a tresty.

Vnější a vnitřní motivace

Autoři R+R poukazují na člověku vrozenou potřebu někam se posouvat, něco vykonávat na základně vnitřních motivačních zdrojů. Jsou to především činnosti, které sami chceme, činnosti pro nás zajímavé, příjemné, ale i činnosti, o kterých jsme přesvědčeni, že jsou potřebné a správné. Došlo k zvnitřnění těchto činností, způsobů chování a hodnot.

Vnější motivace působí při činnostech, ve kterých neshledáváme velký smysl, neuspokojují naše potřeby. Činnosti děláme buď za účelem obdržení nějaké odměny, nebo abychom se uchránili před nepříjemnostmi (např. trestu, křiku, výčitkám) nebo naopak, aby nás někdo pochválil, případně abychom dostali odměnu.

5.2 Nevýchova

Nevýchova neboli Výchova Nevýchovou je poměrně mladý výchovně vzdělávací systém. Akcentováním přijetí, lásky, klidu a bezpečí v rodině se nevěchova shoduje s postoji Naomi Aldort, která je popsala ve své knize Vychováváme děti a rosteme s nimi. Hlavní tvůrkyní, autorkou principů je Kateřina Králová. Spolutvůrkyní a spoluorganizátorkou kurzů a školení je Hanka Havrilcová a další členové Nevýchovného týmu. Centrum Nevýchovy sídlí na Praze 3 a nabízí rodičům mnoho způsobů, jak komerčně i nekomerčně získat informace o výchově dětí od narození do dospělosti. Nevýchova nabízí workshopy, online kurzy Výchovy Nevýchovou akreditované MŠMT, Nevýchovný blog. Na webových stránkách www.nevychova.cz se rodiče mohou dozvědět mnoho informací z článků i čerpat informace z příběhů, které rodiče píší. Rodiče (a všichni, kdo se chtějí o Nevýchově něco dozvědět) mohou zůstat v roli pasivní – získávat potřebné informace – nebo se zapojovat do diskusí a sdílet své zkušenosti. Rodiče, kteří chtějí sdílet Nevýchovný přístup, se vzájemně podporují v soukromé skupině na Facebooku. Nevýchovný kurz byl poprvé spuštěn v prosinci 2013. Podle autorů jeho jednoduchost a účinnost spolu s úspěchy Nevýchovných rodičů způsobily, že o pouhé 3 roky později už pomáhá 190 000 rodičů v 57 zemích světa.

Jak uvádí autoři Výchovy Nevýchovou je tento výchovný styl založen na porozumění a lásce, důvěře a respektu mezi dítětem a pečujícími osobami. Nevýchovné metody jsou založeny na partnerském vztahu mezi rodiči a dětmi. Snaha porozumět si navzájem (nikoli pouze rodič dítěti) je naprosto zásadní. Sama Nevýchova není označována za univerzálně platnou a použitelnou metodu. Je systémem, který umožňuje pochopit nefunkční výchovné vzorce a změnit je na funkční. Předpokladem spokojeného rodičovství je podle autorů Nevýchovy v první řadě spokojený rodič. Právě na jeho přirozenosti, schopnosti být sám sebou, bez výčitek, stresu, strachu ze selhání jsou rozvíjeny výchovné metody Nevýchovy. Nevýchova pomáhá porozumět tomu, co dítě prožívá, co ho trápí a proč se chová tak, jak se chová. Zároveň se děti od narození učí, že také ostatní mají své potřeby, které je třeba respektovat. Osvojují si způsoby, jak komunikovat, aby byla zachována rovnováha a respektovaly se potřeby všech. Myšlenka, „že v dětství se učíme, jak vycházet s druhými, jak se vypořádat s problémy,

jak si věřit nebo nevěřit, jak v dospělosti žít svůj život a být šťastní“, rezonuje s přesvědčením, že díky partnerské komunikaci, důvěře („věřím v tebe“), docenění jedinečnosti dítěte (vztahu s ním) a zodpovědnosti (kdy vychovávající „žijí, v co věří“), se tyto cíle dětství mohou naplnit.

Svým konceptem je Nevýchova blízká systému R+R – využívá partnerský přístup, respektující komunikaci s důrazem na empatii a akceptování potřeb dítěte, ale podle autorů je však prosta manipulace jakéhokoli druhu. Zatímco v případě R+R, když si dítě nechce obouvat boty, padne otázka: „Obuješ si první levou nebo pravou?“, Nevýchovná reakce se spíše obrátí k pocitům dítěte a popisnému jazyku: „Vidím, že se ti do obouvání nechce. Já bych ale potřebovala jít a bez bot nemůžeš jít se mnou.“ Od raného věku je na dítě přesouvána zodpovědnost za věci, které se ho týkají, rodiče s dětmi uzavírají dohody, kde si obě strany hlídají jejich dodržování.

Výchova Nevýchovou je svým stylem fungování v Čechách zatím ojedinělý systém podpory pro mámy a táty, kterou mohou využívat ze svého domova, každý den, kdykoliv potřebují (díky komunikaci s ostatními rodiči, podpůrnému týmu Nevýchovy, online videím či kurzům). Jak uvádějí autoři Nevýchovy, jejím cílem je naučit, jak být sám sebou a naučit totéž děti, jak stanovit hranice, které se budou dodržovat bez křiku, nebo kontroly, naučit, jak zařídit spokojený vztah sourozenců, řešit problémy v rodině i mimo ni. Naučit, jak nalézt správné řešení na běžné výchovné problémy s přesahem do celého života.

PRAKTICKÁ ČÁST

6 VÝZKUMNÁ STUDIE

Cílem mé bakalářské práce je zjištění, jaké rodinné výchovné přístupy využívají rodiče dítěte, které navštěvuje mateřskou školku, která uplatňuje respektující přístup výchovy a hlubší vhled do této problematiky. Přínosem tohoto výzkumného šetření by bylo zjištění oblastí, ve kterých by se rodiče mohli dále vzdělávat tak, aby byly výchovné principy uplatňované na předškolním dítěti konzistentní.

Výzkumné otázky:

Jaký je výchovný přístup rodičů předškolního dítěte, které navštěvuje mateřskou školu uplatňující respektující přístup?

Co rodiče o respektujícím přístupu vědí?

Podle čeho rodiče volí MŠ a jakou roli v této volbě sehraává výchovný přístup MŠ?

7 UVEDENÍ DO METODOLOGIE VÝZKUMU

Pro výzkumné šetření v praktické části práce je použit **kvantitativní výzkum**. Ten umožňuje získání většího množství dat od většího množství respondentů v poměrně krátkém čase.

7.1 Metoda sběru dat - dotazník

Jedná se o metodu dotazování, dotazníkové šetření. Ve společenských vědách mohou být výzkumné otázky takového typu, že je pro respondenty obtížné na ně odpovídat přímo tazateli a je vhodnější písemná forma. Dotazník také umožňuje zadat stejnou sadu otázek většímu počtu respondentů a to simultánně a ve své základní podobě je „...*standardizované interview předložené v písemné podobě.*“ (Ferjenčík, 2000, s. 183)

Výhody dotazníku vidí Ferjenčík (2000) v úspoře času a finančních prostředků a také v lepší kvantifikaci získaných dat. Nevýhody spatřuje v menší pružnosti (např. nelze navázat na odpovědi a položit doplňující otázky), možné nesrozumitelnosti formulace otázek pro všechny respondenty, obvykle nižší objektivnost dat. Ne každý respondent uvede pravdivé odpovědi, „*zařazení tzv. lžiskóre sice umožní vyřadit nejméně věrohodné sety odpovědí, neumožňuje však přiblížit se k pravdivým odpovědím.*“ (Ferjenčík, 2000, s. 183) V neposlední řadě upozorňuje na důležitost pečlivé přípravy při sestavování dotazníku, jen tak mohou mít data odpovídající výpovědní hodnotu. Pro účely mé bakalářské práce nebude na tyto „statistické chyby“ brán zřetel.

Dotazník pro rodiče se skládal z 10 otázek. Jsou v něm obsaženy otázky uzavřené, polouzavřené a otevřené.

Dotazník byl distribuován v elektronické podobě na adresy rodičů v mateřských školách, kde paní učitelka využívá respektující komunikaci. Odpovědi v elektronické podobě byly anonymní.

Pro účely získání dat byl vytvořen dotazník, ve kterém byly na začátku uvedeny pokyny pro jeho vyplnění a poděkování za spolupráci a vynaložený čas respondentů. Dotazník obsahoval 3 typy otázek, otázka č. 2 je uzavřená, otázky č. 1, 3, 5, 6, 9 a 10 jsou polouzavřené, umožňující respondentům doplnit k nabídnutým možnostem i svůj komentář. Otázky č. 4, 7 a 8 jsou otázky otevřené, kde mají respondenti možnost vyjádřit svůj vlastní názor na problematiku respektující výchovy, zásad a cílů jejich výchovy.

7.2 Výzkumný vzorek

Výzkumným vzorkem pro mé šetření jsou rodiče předškolních dětí, jejichž děti navštěvují mateřskou školu s respektujícím přístupem. Toto omezení výzkumného vzorku je jediné. Na vzdělání, věk a pohlaví respondentů nebyl brán zřetel. Dotazník byl zaslán v elektronické podobě na emailové adresy rodičů ve třech předškolních zařízeních - soukromé mateřské školy, kde pracuji (30 potencionálních respondentů), Montessori školky v Prachaticích (15 potencionálních respondentů) a jedné třídy státní mateřské školy (28 potencionálních respondentů) v Českých Budějovicích. Ve všech zařízeních paní učitelky využívají respektující komunikaci. Celkem byl dotazník poslán na 73 emailových adres.

Konečný počet dotazníků, které jsem mohla využít pro zpracování, byl 44.

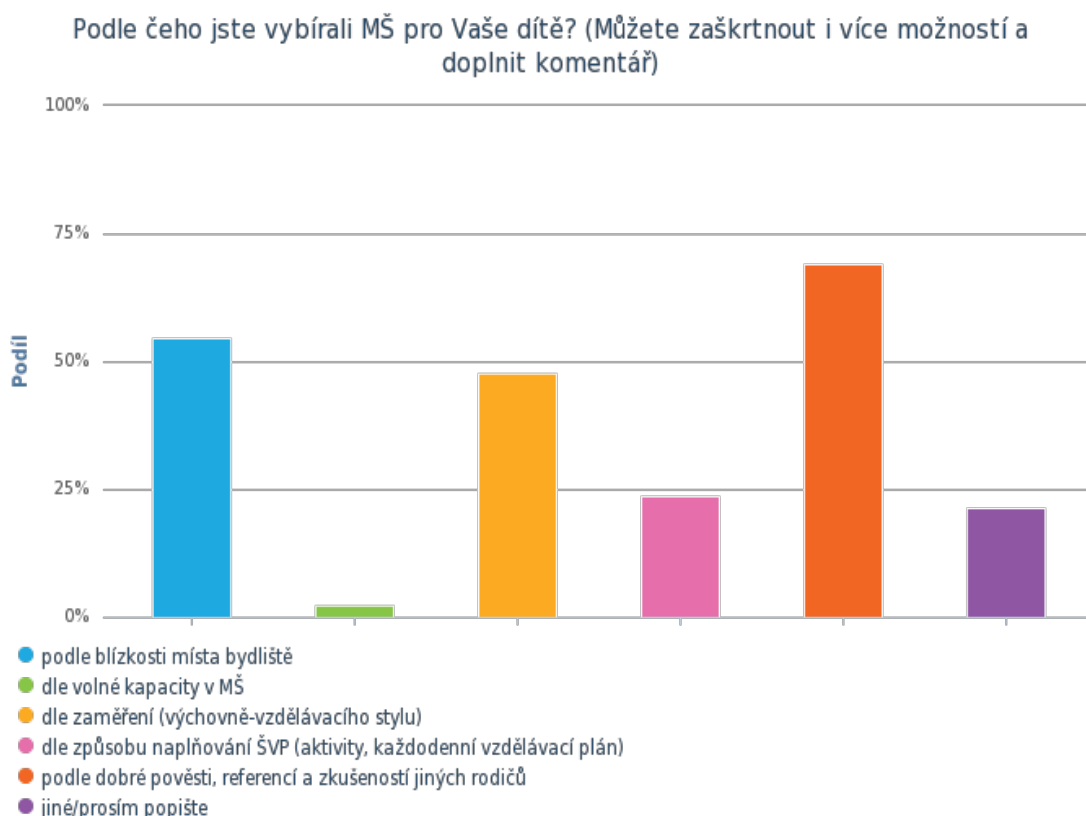
7.3 Průběh sběru dat

Jak již bylo uvedeno, zpracovat bylo možné 44 odpovědí. Vzhledem k tomu, že byl dotazník rozeslán (postupně nejdříve v mateřské škole, kde pracuji, pak v Montessori školce a naposledy ve státní mateřské škole) a zpracováván elektronicky, bylo možné průběžně sledovat návratnost dotazníků. Z tohoto sledování je zřejmé, že většina odpovědí pochází od respondentů z mateřské školy, ve které pracuji. Je to soukromá mateřská škola, a nejedná se proto o reprezentativní vzorek respondentů. Charakteristika respondentů nebyla předmětem zkoumání, ze své praxe mohu jen uvést, že rodiče dětí v naší mateřské škole jsou převážně vysokoškolsky vzdělaní, s vyšším životním standardem, všechny děti žijí v úplné rodině. Větší ochota vyplnit dotazník v „mé“ školce než v druhých je pravděpodobně způsobena osobním vztahem k mé osobě.

8 VÝSLEDKY VÝZKUMU

Otázka č. 1 zjišťovala kritéria, podle kterých rodiče vybírají mateřskou školu pro své dítě. Otázka byla polouzavřená.

Graf č. 1:

Pro 29 respondentů byla rozhodující dobrá pověst, reference a zkušenosti jiných rodičů, 23 respondentů preferovalo blízkost MŠ k místu bydliště, 20 respondentů upřednostnilo výchovně-vzdělávací styl MŠ a 10 respondentů ŠVP. Pouze 1 respondent se rozhodoval dle volné kapacity v MŠ. 9 respondentů uvedlo jiné důvody (např. osobní zkušenost z pracovníky MŠ, klima MŠ).

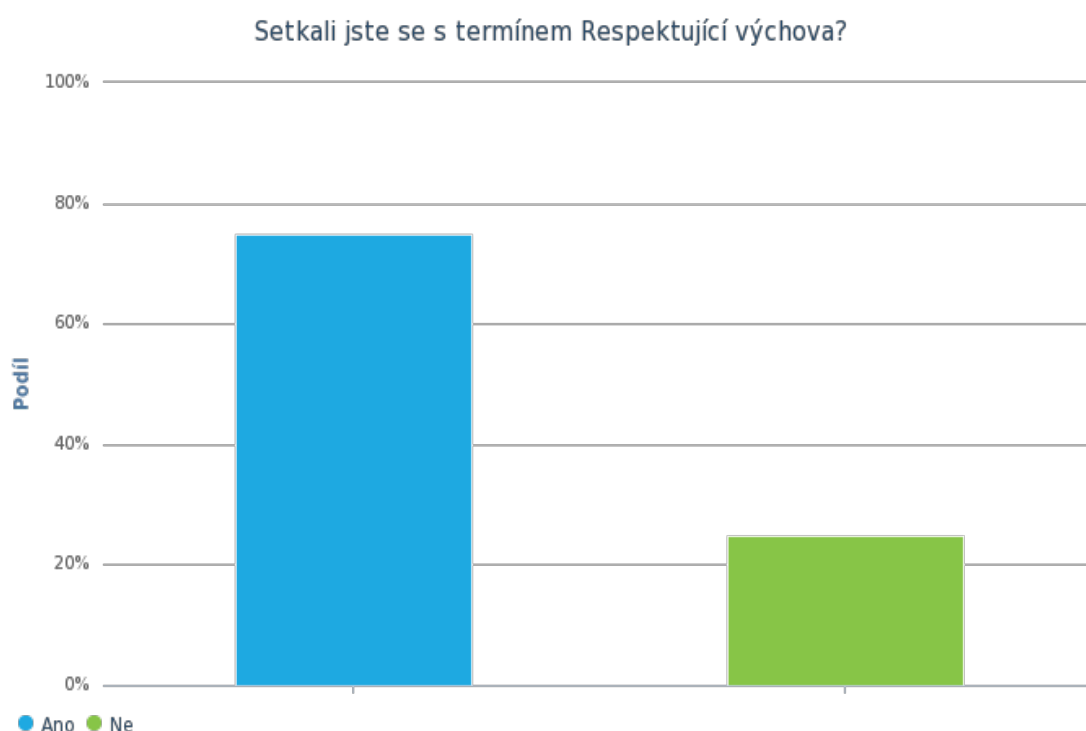
Z uvedených údajů vyplývá, že rodiče často uplatňují více kritérií při výběru MŠ. Dominantními kritérii pro výběr MŠ jsou pro rodiče reference a zkušenosti jiných rodičů spolu s umístěním MŠ v blízkosti bydliště a zaměřením výchovně vzdělávacího

stylu MŠ. Důležitá je také osobní zkušenost s personálem MŠ. Školní vzdělávací plán je pro rodiče také důležitý. Otázkou je, do jaké míry jsou rodiče schopni posoudit jeho kvalitu. Kapacita není kritériem, podle kterého se rodiče rozhodují.

Otázka č. 2 zjišťovala, zda rodiče znají termín Respektující výchova. Otázka je uzavřená.

Graf č. 2:

34 respondentů odpovědělo kladně, 10 respondentů se s termínem Respektující výchova nesetkalo. Z výše uvedeného vyplývá, že skupině respondentů je tento termín většinově známý. Míra porozumění podstaty zkoumaného termínu a způsob nabytí této znalosti jsou řešeny v otázkách 3 a 4.

Otázka č. 3 se zabývá způsobem nabytí znalosti termínu Respektující způsob výchovy. Otázka je polouzavřená.

Graf č. 3:

Z uvedených údajů vyplývá, že rodiče uvádějí více zdrojů, kde se mohou setkat s termínem Respektující výchova. Respondenti nejčastěji (23x) uvedli jako zdroj MŠ, 17x literaturu a semináře, 16x uplatňují tento způsob výchovy doma (je zřejmé, že tuto znalost již někde předtím nabyli), 1 respondent získal znalost u kamarádky nebo v mateřském centru. 10 respondentů termín nezná, 7 respondentů uvádí jiný zdroj (např. média)

Respondenti znají termín nejčastěji z MŠ a z literatury. Můžeme si položit otázku, jaká je kauzalita mezi šířením osvěty prostřednictvím MŠ a vlastním studiem literatury a účastí na seminářích, např. po prvotní osvětě sekundárně následuje samostudium. Šíření znalosti termínu prostřednictvím „sociálních sítí“ a jinými kanály není příliš významné.

Otázka č. 4 je otevřená. Jak chápete pojem Respektující přístup/Respektující způsob výchovy? Prosím popište.

Otázka je otevřená, respondenti zde vyjadřují svůj názor, co pro ně znamená pojem Respektující způsob výchovy. Odpovědi jsem seskupila do několika kategorií podle podobného významu a následně početně vyhodnotila.

Respondenti charakterizují Respektující způsob výchovy jako:

- **rovnocenný, partnerský** (19 x)

„Respektující znamená partnerský, rovnocenný, bez uplatňování moci.“

„Respektuji dítě jako partnera, snažím se s ním vytvářet dohody, aby byla spokojenost na obou stranách.“

„Respektování potřeb obou stran (tzn. rodič i dítě). Uplatňování partnerské komunikace, Respektování povahy dítěte a přizpůsobení stylu komunikace tomuto faktu (tzn. více času, volba slovních prostředků, atd.). Výchova pomocí pozitivních vzorů.“

„Jde o vzájemný respekt v našich přáních a potřebách, stejně jako chceme, aby ostatní respektovali nás, snažíme se respektovat potřeby našich dětí a učit je naopak i respektu k nám a ostatním.“

„Partnerský přístup, rovnocenné postavení dospělého a dítěte, kdy jedna strana respektuje druhou, berou vážně potřeby, obavy, možnosti a domlouvají se společně na všem.“

- **založený na komunikaci a domluvě** (12 x)

„Výchova, kdy rodič neuplatňuje sílu a snaží se s dítětem spíš domluvit na pravidlech.“

„Nesnažit se prosazovat výchovu z pozice síly, ale více s dětmi komunikovat a dohodnout se s nimi.“

Snažíme se, abychom respektovali jeho vůli a zároveň, aby dítě respektovalo náš názor. To samozřejmě vyžaduje společnou komunikaci a spoustu času této komunikaci věnovat. Proto to není vždy snadné a realizovatelné. Jako cíl ale vnímám tuto snahu, což myslím dítě vycítí a dítě a rodič (vychovatel) jsou si pak blíží.“

- respektující dítě, jeho názory a potřeby (10 x)

„Respektuji potřeby dítěte - naslouchám, vyslechnu. Vysvětluji.“

„Respektuji potřeby svého dítěte.“

„....rodiče respektují, co si dítě přeje a řídí se tím.“

- stanovující hranice a pravidla (9 x)

„Vzájemná důvěra s danými hranicemi.“

„Zároveň ale dát najevo dítěti hranice, které nelze překračovat, aby soulad v rodině nebyl narušován.“

„Jsou jasně určena pravidla a hranice.“

- bez trestů, nadávek a křiku (8 x)

„Výchova, kdy se snažíte vyhnout hodnocení a trestům.“

„Nepoužívat fyzické tresty, úplatky, vydírání, manipulaci.“

„V klidu, bez křiku, příkazů a manipulace“

- podporující samostatnost dětí (8 x)

„... pomoci dítěti, aby si zvládlo většinu věcí samo.“

„Chceme syna vychovat k samostatnosti a podporovat jeho sebevědomí.“

Otázka č. 5 zkoumá uplatňované domácí výchovné přístupy. Otázka je polouzavřená.

Graf č. 4:

Z uvedených údajů vyplývá, že rodiče kombinují více výchovných přístupů. Nejvíce praktikovaný (33 odpovědí) je přístup přátelský, demokratický, kde se děti a rodiče společně podílejí na činnostech a rozhodnutích. Druhý nejvíce zastoupený (15 odpovědí) je přístup ochraňující, kde jsou uplatňovány příkazy a zákazy, děti jsou

vedeny k poslušnosti. Jen 1 respondent uvedl, že jejich modelem je volná výchova. Respondenti, kteří popisovali jiný výchovný přístup, ve většině případů uvedli, že jejich výchova je kombinací demokratického přístupu s prvky ochraňujícího v závislosti na situacích. Jejich snahou je vychovávat bez příkazů a zákazů, ale ne vždy se jim to daří.

„Kombinaci mezi prvním a druhým přístupem. Pěstuji v dítěti zdravé sebevědomí, ale má i limity, kam zajít.“

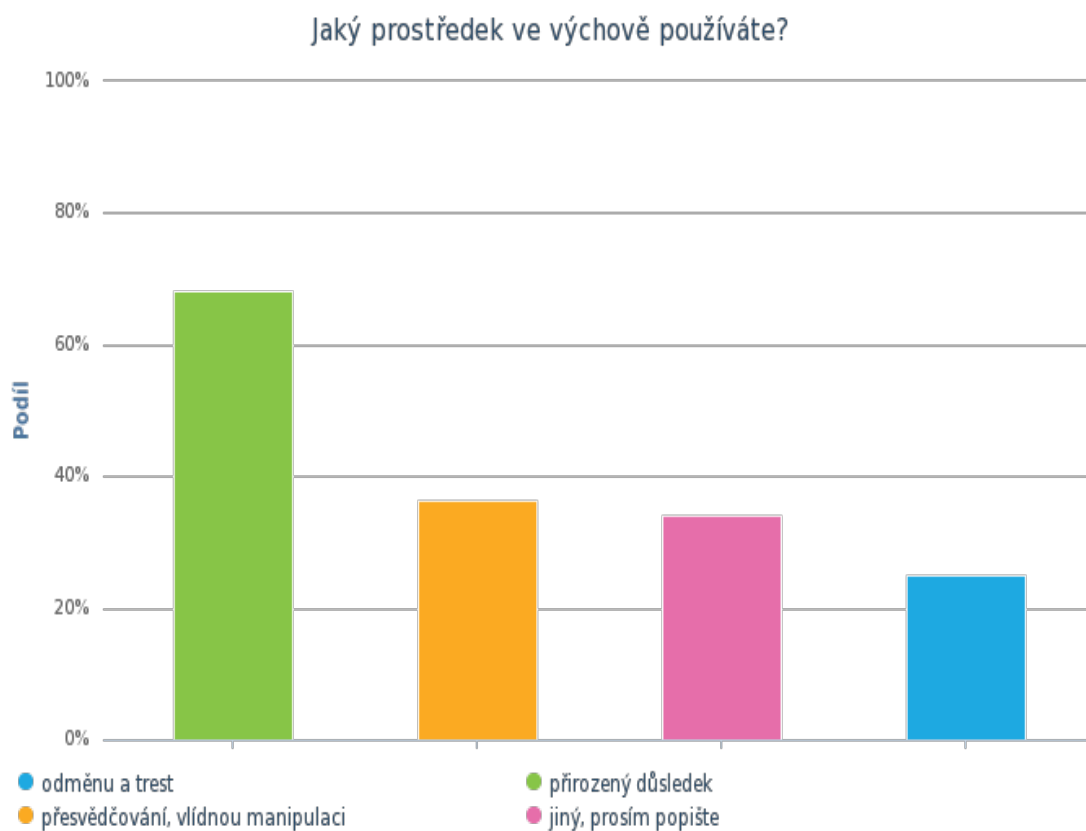
„Zřejmě o něco jako respektující přístup, samozřejmě nutno přiznat, že ne za každé situace nám to jde.“

„Uplatňujeme kombinaci prvních dvou variant, ráda bych zaškrtnla jen za „A“, ale tam ještě nejsem.“

„Mix přístupů - domlouváme se, vysvětlujeme, ale zároveň existují pochvaly, tresty i pravidla.“

Otázka č. 6 se zabývá uplatňovanými prostředky ve výchově. Otázka je polouzavřená.

Graf č. 5:

Z uvedených údajů vyplývá, že rodiče kombinují více výchovných prostředků. Nejvíce respondentů (29) uvedlo jako svůj hlavní výchovný prostředek přirozený důsledek, 16 odpovědí přesvědčování a vlídnou manipulaci, 11 odpovědí odměnu a trest. 13 respondentů uvádělo jiný výchovný přístup. Ve většině případů uplatňují kombinaci přirozených důsledků s přesvědčováním a vlídnou manipulací v závislosti na situacích.

„Snažíme se o domluvu, možnost volby ale zároveň (přiměřenou) zodpovědnost za svá rozhodnutí.“

„Dohoda, zodpovědnost, aby si dítě hlídalo určité věci samo, občas přirozený důsledek.“

„Odměnu, trest ale i přirozený důsledek, na které si dítě musí přijít samo.“

Otázka č. 7 Co je pro Vás ve výchově důležité?

Otázka je otevřená. Odpovědi jsem seskupila do několika kategorií podle podobného významu a následně početně vyhodnotila.

Pro respondenty je ve výchově důležité:

- nastavení hranic a dodržování pravidel (16 x)

„Abychom se všichni i s dětmi domluvili na společném fungování a pravidlech,..“

„Ale i dát dítěti hranice, které jsou domluvené, a ty platí a dodržují se.“

„Umět nastavit hranice, které dítěti pak v dospívání pomohou k samostatnému uvažování. Dají mu základ a jistotu, od které se může odrazit.“

- spokojenost všech v rodině (11 x)

„Spokojenost na všech stranách a klid a pohoda v rámci možností.“

„Aby byli rodiče i děti šťastní ve společném soužití; zažívali věci, na které budou děti rádi vzpomínat, až budou sami rodiče, a na které budou rodiče vzpomínat, až budou staří.“

„Aby celá rodina fungovala jako celek - všichni se cítili dobře a specificky pro dítě, aby mělo prostor se rozvíjet.“

- láska a pocit bezpečí (11 x)

„Láska a respekt dětí a rodičů.“

„Nejdůležitější je pro mě, aby naše děti věděly, že je máme rádi.“

„...aby mělo pocit bezpečí a lásky.“

- **vzájemný respekt (9 x)**

„...respektování potřeb všech zúčastněných,..."

„Respektování osobnosti dítěte a snažit se být vzorem.“

„Snažíme si vzájemně rozumět, pochopit druhého, dodržovat základní pravidla,..“

- **předávání životních hodnot a postojů (4 x)**

„Předat dětem hodnoty a postoje,..."

„Aby se dítě naučilo rozlišovat mezi dobrem a zlem, umělo se dělit a vcítit se do ostatních,..“

Otázka č. 8 Jaký by měl z Vašeho dítěte vyrůst člověk?

Otázka je otevřená. Odpovědi jsem seskupila do několika kategorií podle podobného významu a následně početně vyhodnotila.

Respondenti by si přáli, aby z jejich dítěte vyrostl:

- **sebevědomý člověk, který se umí prosadit (23 x)**

„Měl by se umět prosadit, měl by si umět jít za svým.“

„Zdravě sebevědomý.“

„..., který má zdravou sebedůvěru a nenechá sebou manipulovat.“

- **slušný, dobrý a čestný člověk (13 x)**

„Dobrý :-) člověk, který respektuje ostatní, zároveň se před nikým neponižuje. Člověk, pro kterého je jednou z největších životních hodnot rodina. Člověk, který si umí užívat života.“

Ve vyjádření typu „dobrý člověk“ je obsažen obecně přijímaný etický kodex, který není explicitně vyjádřen, ale je predikován.

- **samostatný člověk** (11 x)

- **člověk s respektujícím přístupem k ostatním** (11 x)

„...ohleduplný...“

„...respektující ostatní.“

- **zodpovědný člověk** (8 x)

„.... a zároveň dokáže nést odpovědnost za svá rozhodnutí.“

„Člověk, který dokáže být zodpovědný za sebe, aby dokázal pomáhat druhým, držel slovo..“

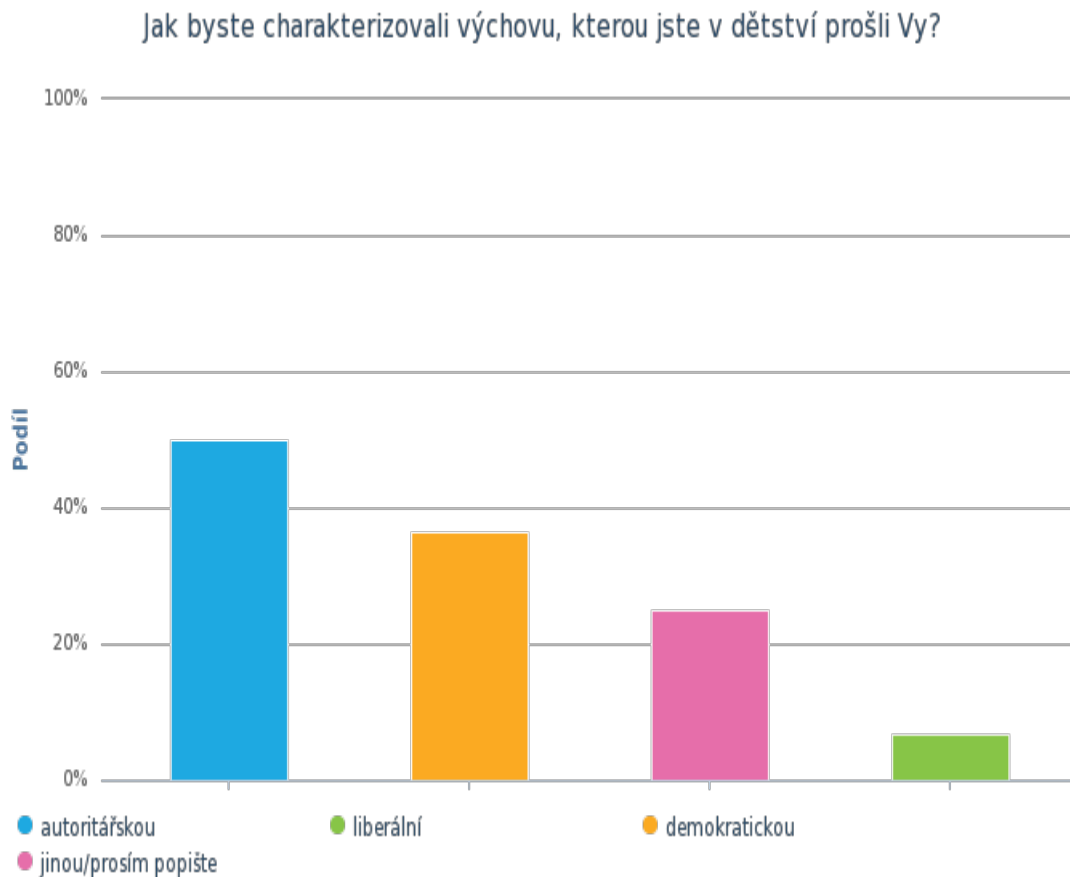
- **šťastný a spokojený člověk** (8 x)

„Spokojený sám se sebou.“

„....., s dobrým vztahem k sobě samému i svému okolí.“

Otázka č. 9 se týkala způsobu výchovy rodičů v dětství. Jednalo se o otázku polouzavřenou.

Graf č. 6:

Z uvedených údajů vyplývá, že respondenti charakterizují svoji výchovu v dětství jako kombinaci více stylů. Převažuje výchova autoritářská (22 odpovědí) a demokratická (16 odpovědí), jen 3 odpovědi označily svoji výchovu jako liberální. 11 respondentů charakterizovalo svoji výchovu jinak. Převažuje kombinace demokratické a autoritářské (6 respondentů).

„Rodiče byli přísní, ale respektovali nás. V dětství spíše autoritářská, v pubertě demokratická.“

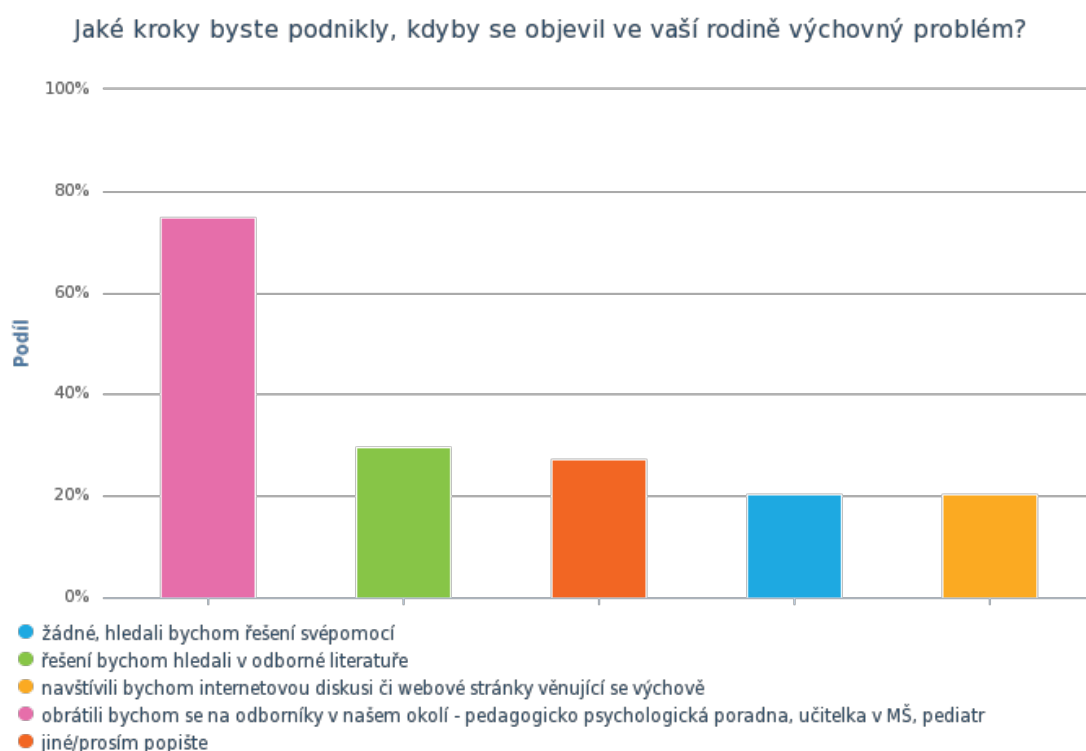
„Na tu dobu asi celkem demokratickou, z dnešního pohledu spíše autoritářskou.“

„Doma v podstatě demokratickou, i když jinak než dnes, ve škole autoritářskou.“

„Určité věci byly striktně dané, styl - ne ne ne to nesmíš - a demokratický.“

Otázka č. 10 se ptala na řešení výchovných problémů v rodině. Otázka byla polouzavřená.

Graf č. 7:

Z dotazníkového šetření vyplývá, že respondenti by kombinovali více řešení výchovných problémů v rodině. Převažuje důvěra v odborníky (pedagogicko-psychologická poradna, učitelka v MŠ, pediatr), tuto možnost označilo 33 respondentů. 13 respondentů by hledalo řešení v odborné literatuře, 9 respondentů by hledalo řešení svépomocí a stejný počet by využilo internetové diskuse a webové stránky o výchově. 12 respondentů uvedlo jiné řešení vzniklé situace, převažuje (4 respondenti) kombinace řešení problémů svépomocí a následné konzultace s odborníky.

„Snažili bychom se co nejvíc doma v rodině, pak výše uvedené. Hlavně s lidmi, kteří s dětmi pracují.“

„1. zjistit příčinu 2. zamyslet se nad hlubší podstatou 3. najít řešení 4. nefunguje - odborná pomoc.“

„Záleží na intenzitě problému - nejdříve řešíme sami, pokud to přesáhne běžnou mez, je čas na radu.“

8.1 Závěr praktické části

Cílem výzkumného šetření byla analýza uplatňovaného výchovného přístupu rodičů předškolního dítěte navštěvujícího mateřskou školu s respektujícím přístupem a hlubší vhled do této problematiky. Dotazníkové šetření mi umožnilo nahlédnout do rodinné výchovy respondentů, přiblížilo mi jejich výchovné působení na děti, výchovné styly i prostředky, výchovné cíle i vlivy působící na jejich styl výchovy.

Závěry dotazníkového šetření je možné shrnout do následujících zjištění:

1. Výběr mateřské školy je pro respondenty dvoufaktorové rozhodování založené na referencích a dostupnosti mateřské školy. Doplnkovým faktorem je pro respondenty zaměření mateřské školy a její výchovně-vzdělávací styl.
2. Termín Respektující výchova je respondentům známý.
3. Na znalost termínu Respektující výchova má u respondentů dominantní vliv osvětová funkce mateřské školy a vlastní zájem rodičů (studium literatury, účast na seminářích).
4. Většina rodičů chápe pojem respektující výchova a rozumí její podstatě. V ojedinělých případech respondenti respekt berou jako poslušnost k autoritě rodiče. nebo naopak je pro ně důležitý pouze respekt k potřebám a přání dětí.

5. Respondenti kladou důraz na demokratický (respektující) přístup výchovy s doplňkem aplikace direktivního vedení. Respondenti hodnotí svou výchovu jako demokratickou.
6. V návaznosti na demokratický způsob výchovy respondenti uvádějí jako hlavní výchovný prostředek přirozený důsledek doplněný přesvědčováním a vlídnou manipulací.
7. Za nejvíce důležité považují respondenti ve výchově stanovení pravidel a řádu. Také klid, harmonie a láska v rodině je pro většinu respondentů důležitá, i když to vyjadřují různými slovy. Pravděpodobně pod vlivem dotazníkového šetření se zde objevuje mnohokrát různě vyjádřená potřeba respektu – k dětem, k jejich potřebám, ale i potřeba vzájemného respektu mezi všemi členy rodiny.
8. Pro respondenty je velmi důležité, aby z jejich dětí vyrostli zdravě sebevědomé osobnosti, které se dokážou v životě prosadit. Důraz kladou také na slušnost a čestnost.
9. Respondenti většinou charakterizují svoji vlastní výchovu v dětství jako autoritářskou, je zde i významný podíl charakterizovaný jako demokratická výchova.
10. Respondenti zjevně kladou důraz na „odborně správné řešení“ případných výchovných problémů a mají důvěry v odborníky na výchovu. Výsledek této odpovědi je v souladu s vyhodnocením otázek 2, 3 a 4.

Z dotazníkové šetření vyplývá, že rodiče předškolního dítěte, které navštěvuje mateřskou školu s respektujícím přístupem, hodnotí svoji výchovu jako demokratickou. Při výchově využívají respektující způsob komunikace s dětmi a metodu přirozených důsledků.

Většina rodičů chápe pojem respektující výchova jako výchovu partnerskou, kde je uplatňován rovnocenný přístup všech, bez uplatňování moci. Také jako výchovu, která je založená na „správné“ komunikaci mezi rodiči a dětmi, vzájemném respektu, kde nejsou uplatňovány tresty. Pro rodiče jsou dalšími znaky respektující výchovy domluva společných pravidel, vytyčení hranic a vedení dětí k samostatnosti.

Při výběru mateřské školy je pro rodiče nejdůležitější dobrá pověst, kterou zařízení má a reference a zkušenosti, které získávají od jiných rodič. Dalším důležitým faktorem při rozhodování je dostupnost mateřské školy k místu jejich bydliště. Rodiče se zajímají o výchovný přístup, který mateřská škola uplatňuje a je také důležitým kritériem při výběru zařízení.

Z šetření dále vyplývá, že výběr mateřské školy je pro respondenty důležitým rozhodnutím, zjišťují informace o mateřské škole před nástupem dítěte. Osvětové působení mateřské školy na rodiče (respondenty) je účinné, rodiče znají pojem respektující výchova a ve většině případů ho „správně“ chápou. U respondentů je patrná snaha uplatnit jiný výchovný model, než jakým sami prošli, ovšem při zachování tradičních výchovných vzorců (přirozený důsledek, rozumové pochopení situace, ochrana). Respondenti přikládají velkou míru důvěry odbornosti při výchovném působení a řešení problémů a jsou ochotni se samovzdělávat.

ZÁVĚR

Bakalařská práce se zabývala rodinnou výchovou dětí, které navštěvují MŠ s respektující výchovou. Vhled do problematiky rodinné výchovy respondentů byl pro mě velmi přínosný a obohacující, jak v rovině osobní, tak i profesní. Výsledky šetření poukázaly na to, že výchovný styl mateřské školy ovlivňuje rodinnou výchovu – rodiče, kteří dávají své děti do mateřské školy s respektujícím stylem vzdělávání se zamýšlejí nad výchovou, kterou uplatňují v rodině. S důvěrou se obracejí na učitele MŠ a konzultují s nimi výchovné problémy. Tato skutečnost je pro učitele pozitivní zpětnou vazbou, poukazuje na fakt, že rodiče uznávají odbornost učitele. Partnerský vztah je nastaven nejen mezi učitelem a dítětem, ale také mezi učitelem a rodičem. To přispívá k vyladění výchovného působení na dítě. Efektivní spolupráci mezi učiteli a rodiči.

Důvěra, kterou rodiče vkládají do učitelů s respektujícím přístupem svědčí o otevřenosti a ochotě spolupracovat na výchově dítěte. Zároveň však tento postoj klade zvýšené nároky na kompetence učitele a jeho odpovědnost při vykonávání svého povolání. Samozřejmě není možné přeceňovat vliv, který mohou mít učitelé na výchovný styl rodiny. Ale je potřeba zmínit, že proměna vztahu rodič-učitel prospívá zejména dětem, protože jsou vedeny jednotně, doma i v mateřské škole.

Se zvyšující se emancipací, vyrovnáváním generových rozdílů se stírají specifika, vázaná na roli otce a matky. Obě pohlaví se snaží být vzájemně zastupitelná, charakteristické rysy mateřské i otcovské role se rozostřují. Se snížením věkové hranice na 2 roky věku dítěte se nabízí otázka, zda nezažíváme návrat k ekonomickému významu MŠ – rodiče dávají přednost vydělávání peněz před pečováním o dítě, toto svěřují institucionální výchově. O to větší význam spatřuji ve vhodné volbě mateřské školy, která se svými principy nejvíce přibližuje výchově rodinné.

Výzkumné šetření bylo také podnětem pro změnu v mateřské škole, kde pracuji. Dotazníkové šetření bylo u rodičů důvodem pro zkoumání a zamyšlení nad rodinným výchovným stylem, jak s námi v MŠ, tak podle jejich informací i doma, v rámci rodiny. Rodiče navrhly zřízení knihovny s odbornou literaturou na téma výchovy dětí, což opět motivovalo učitele k diskusi nad relevantní literaturou.

Seznam literatury

1. ALDORT, Naomi. *Vychováváme děti a rosteme s nimi*. Praha: Práh, 2010. ISBN 978-80-7252-287-3.
2. BRUCE, Tina. *Předškolní výchova: deset principů moderní pedagogiky a jejich aplikace v praxi*. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-068-5.
3. FERJENČÍK, Ján. *Úvod do metodologie psychologického výzkumu*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-367-6.
4. GILLERNOVÁ, Ilona a Václav MERTIN. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-799-X.
5. HAVLOVÁ, Jana, HAVLÍNOVÁ, Miluše a Eliška VENCÁLKOVÁ, ed. *Kurikulum podpory zdraví v mateřské škole*. 3. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-487-8.
6. HELUS, Zdeněk. *Dítě v osobnostním pojetí*. Praha: Portál, 2004. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-888-0.
7. HERMAN, Marek. *Najděte si svého marťana*. 3. vyd. Olomouc: Hanex, 2008. ISBN 978-80-260-6070-3.
8. KOPŘIVA, Pavel. *Respektovat a být respektován*. 2. vyd. Kroměříž: Spirála, 2006. ISBN 80-901873-7-4.
9. LACINOVÁ, Lenka a Petra ŠKRDLÍKOVÁ. *Dost dobří rodiče aneb Drobné chyby ve výchově dovoleny*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-442-7.
10. LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1284-9.
11. LAŽOVÁ, Ladislava. *Mateřská škola komunikuje s rodiči*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0378-0.

12. MATĚJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíc potřebují*. 4. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-272-0.
13. MATĚJČEK, Z. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994. ISBN 80- 85282-83-6.
14. MATĚJČEK, Zdeněk. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte*. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-0870-1.
15. MATĚJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíc potřebují*: Praha: Portál, 1994. ISBN 80-7178-006-5.
16. MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Nevlastní rodiče a nevlastní děti*. Praha: Grada, 1999. ISBN 80-7169-897-0.
17. MAŘÍKOVÁ, Hana. *Muž v rodině: demokratizace sféry soukromé*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 1999. ISBN 80-85950-69-3.
18. MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: SLON. 1997. ISBN 80-85850-24-9.
19. MAŘÍKOVÁ, H. et al. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-310-5.
20. MERTIN, Václav. *Výchovné maličkosti*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-857-9.
21. NOVÁK, Tomáš. *Vztah matky a dcery*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2076-0.
22. NOVÁK, Tomáš. *Vztah otce a syna*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2079-1.
23. KLAPILOVÁ, Světlá. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1996. ISBN 80-7067-669-8.
24. OPRAVILOVÁ, Eva a Vladimíra GEBHARTOVÁ. *Rok v mateřské škole*. 2. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-703-9.

25. PEKAŘOVÁ, Lidmila. *Jak žít a nezbláznit se*. Olomouc: Poznání, 2006. ISBN 80-86606-49-X.
26. PREKOP, Jirina. *Jak být dobrým rodičem*. Praha: Grada, 2001. ISBN 80-2479063-7.
27. PRŮCHA, Jan a Soňa KOŤÁTKOVÁ. *Předškolní pedagogika*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0495-4.
28. ŘÍČAN, Pavel. *S dětmi chytře a moudře*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0343-8.
29. SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-250-8.
30. ŠMELOVÁ, Eva. *Mateřská škola: teorie a praxe I*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004. ISBN 80-244-0945-8.
31. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

Další zdroje:

SPLAVCOVÁ, Hana et all. *Úprava RVP PV na základě ustanovení zákona č. 82/2015 Sb. a zákona č. 178/2016 Sb.* [online]. ©2016 [cit.2016-11-26]. Dostupné z:http://w.w.w.nuv.cz/uploads/RVP_PV_160805_DEF_MSMT.pdf

Nový občanský zákoník č. 89/2012 Sb. § 858 In: Sbírká zákonů České republiky. [online] [8.11.2014] Dostupné z: <http://zakony.kurzy.cz/89-2012-obcansky-zakonik/cast-2-hlava-2-dil-2-oddil-3/>

Přílohy

Příloha č. 1 – Dotazník

1) Podle čeho jste vybírali MŠ pro vaše dítě?

- dle blízkosti místa bydliště
- dle volné kapacity MŠ
- dle zaměření MŠ (výchovně-vzdělávacího stylu)
- dle způsobu naplňování ŠVP (aktivity, každodenní vzdělávací plán)
- podle dobré pověsti, referencí a zkušeností jiných rodičů
- jiné/prosím dopište.....

2) Setkali jsme se s termínem Respektující výchova?

- ano
- ne

3) Kde jste se s Respektujícím způsobem výchovy setkali?

- uplatňujeme tento typ výchovy doma
- u kamarádky, v mateřském centru
- v MŠ
- v literatuře, na seminářích
- jinde/prosím dopište.....
- nesetkali

4) Jak chápete pojem Respektující přístup / Respektující způsob výchovy?

- prosím popište.....

5) Jaký výchovný přístup uplatňujete doma?

- přátelský, demokratický, společně se podílíme na činnostech a rozhodnutích,

- ochraňující, uplatňujeme příkazy a zákazy, vedeme k poslušnosti
- volný, necháváme rozhodovat děti
- jiný, prosím popište.....

6) Jaký prostředek ve výchově používáte?

- odměnu a trest
- přirozený důsledek
- přesvědčování, vlídnou manipulaci
- jiné, prosím popište.....

7) Co je pro vás ve výchově dítěte důležité?

- prosím popište.....

8) Jaký by měl z vašeho dítěte vyrůst člověk?

- prosím popište.....

9) Jak byste charakterizovali výchovou, kterou jste prošli v dětství vy?

- autoritářskou
- liberální
- demokratickou
- jinou, prosím popište.....

10) Jaké kroky byste podnikly, kdyby se objevil ve vaší rodině výchovný problém?

- žádné, hledali bychom řešení svépomocí
- řešení bychom hledali v odborné literatuře
- navštívili bychom internetovou diskusi či webové stránky věnující se výchově
- obrátili bychom se na odborníky v našem okolí - pedagogicko psychologická poradna, učitelka v MŠ, pediatr
- jiné, prosím popište.....

Příloha č. 2 – Odpovědi respondentů

Odpovědi respondentů k otázce č. 1: Podle čeho jste vybírali MŠ pro vaše dítě?

„Syn si "vybral" školku podle fotek dětí umístěných na chodbách školky a v herně na plavání.“

„Osobní zkušenost s paní učitelkou Martinou a dobré reference dětí navštěvujících školku.“

„Malý počet dětí, přítomnost více pedagogů, možnost přivést dítě do školky do 9 hodin ráno.“

„Hlavně podle toho, jak na nás působili konkrétní lidé z MŠ a atmosféra MŠ.“

„Pí uč. výborná, zkušenost se starší dcerou, preferujeme Montessori systém a nejvíc podle vlastního pocitu z prostředí školky a lidí v ní.“

„Jiná možnost, bohužel, ani nebyla.“

„Lze zapsat dítě mladší 3 let.“

„Sourozenec chodí do MŠ.“

Odpovědi respondentů k otázce č. 3: Kde jste se s Respektujícím způsobem výchovy setkali?

„Příliš teoretické, výchovné styly skandinávských zemí jsou podle mne odstrašujícím příkladem.“

„Nejsem s dítětem v MŠ, ale myslím, že se o tento způsob výchovy v MŠ snaží.“

„MC Motýlek Černý Most, Nevýchova, internet, knihy atd.“

„Doma uplatňujeme určitě jen částečně, nejsme dokonalí.“

„U sestry, doma uplatňujeme jen do určité míry.“

„Na webu nevýchova.“

„Na internetu.“

„Média.“

Odpovědi respondentů k otázce č.4: Jak chápete pojem Respektující přístup / Respektující způsob výchovy?

„Respektující znamená partnerský, rovnocenný, bez uplatňování moci.“

„Beztrestající výchova založená na vysvětlování a komunikaci.“

„Dítě je bráno jako rovnocenné dospělému, nápady dítěte určují, co se s ním bude dít, co se bude dělat, rodiče respektují, co si dítě přeje a řídí se tím. Rodiče nepoužívají tresty, podporují nápady svých dětí, i když s nimi nesouhlasí.“

„Výchova, kdy rodič neuplatňuje sílu a snaží se s dítětem spíš domluvit na pravidlech.“

„Výchova, kdy se snažíte vyhnout hodnocení a trestům.“

„Chápu to tak, že projevy mé vůle (vůle dítěte) končí tam, kde by mohly omezovat někoho jiného. Abych byl respektován já, musím také respektovat ostatní. Víceméně ono biblické nedělej lidem to, co nechceš, aby oni dělali tobě.“

„Respektuji dítě jako partnera, snažím se s ním vytvářet dohody, aby byla spokojenost na obou stranách.“

„Respektování potřeb obou stran (tzn. rodič i dítě). Uplatňování partnerské komunikace, Respektování povahy dítěte a přizpůsobení stylu komunikace tomuto faktu (tzn. více času, volba slovních prostředků, atd.). Výchova pomocí pozitivních vzorů.“

„Výchova dítěte, tak aby bylo sebevědomé a zodpovědné. Vzájemná důvěra s danými hranicemi.“

„Ukázat dítěti, že je důležité respektovat ostatní, vyslechnout je, co říkají, co chtějí a následně diskutovat. A zároveň naučit dítě vyjádřit vlastní požadavky a potřeby bez vynucování křikem.“

„Autoritativně nevnucovat dítěti své představy, jak se má chovat, jaké má být, ale snažit se vnímat jeho osobnost a dát mu pochopením, příkladem či vysvětlením rozumný rámec, v kterém se může orientovat a samo rozhodovat (přiměřeně svému věku).“

„Nesnažit se prosazovat výchovu z pozice síly, ale více s dětmi komunikovat a dohodnout se s nimi.“

„Respektování se vzájemné, které může mít dle mého mnoho podob (v dobrém i zlém).“

„Naslouchat, vysvětlovat dítěti. Žít v harmonii. Zároveň ale dát najevo dítěti hranice, které nelze překračovat, aby soulad v rodině nebyl narušován.“

„Ctít právo dítěte na vyjádření jeho pocitů a potřeb, i když mi to mnohdy není příjemné.“

„Nehodnotit dítě a jeho chování. Jít příkladem. Nepoužívat fyzické tresty, úplatky, vydírání, manipulaci. Praxe je ale mnohem barevnější a dává prostor ke změně hlavně nás dospělých.“

„Partnerský přístup učitele k dítěti.“

„V klidu, bez křiku, příkazů a manipulace - pomoci dítěti, aby si zvládlo většinu věcí samo.“

„Přístup k dítěti jako partnerovi bez zastrašování, vyhrožování, ponižování, posmívání, trestání.“

„Jde o vzájemný respekt v našich přáních a potřebách, stejně jako chceme, aby ostatní respektovali nás, snažíme se respektovat potřeby našich dětí a učit je naopak i respektu k nám a ostatním.“

„Respektuji potřeby dítěte - naslouchám, vyslechnu. Vysvětluji.“

„Pokud bereme ohled na potřeby dítěte, vzájemně si důvěřujeme, zároveň spoluvytváříme pravidla. Dítěti nastavujeme zároveň hranice a vedeme ho k zodpovědnosti.“

„Partnerský přístup, rovnocenné postavení dospělého a dítěte, kdy jedna strana respektuje druhou, berou vážně potřeby, obavy, možnosti a domlouvají se společně na všem.“

„Komunikace a empatické a naslouchající prostředí je hlavním nástrojem výchovy. Je uplatňován přirozený důsledek a praktická zkušenost. Jsou vymezeny hranice.“

„Chápeme jej snadno. ;) A ještě k tomu se nám moc líbí.“

„Respektuji potřeby svého dítěte.“

„Jde o naplňování potřeb dítěte, respektování jeho osobnosti a zároveň dodržování smysluplných pravidel společného soužití.“

„Učitel respektuje potřeby dítěte.“

„Snaha stanovit taková pravidla, která všichni dodržujeme, ale zároveň dítě podporujeme, zajímáme se o jeho pocity, názory a vše se snažíme si vysvětlit. Chceme syna vychovat k samostatnosti a podporovat jeho sebevědomí.“

„Jsou jasně určena pravidla a hranice. Dítěti je dána svým způsobem volnost, ale musí pravidla respektovat. Chováme se k sobě slušně.“

„Nevím, co pod tímto pojmem představit.“

„Snaha naučit dítě respektovat pravidla společného soužití, nebrat svobodu jiným, chovat se ohleduplně, ale zároveň respektovat osobnost a potřeby dítěte a naučit ho, aby dokázalo být respektováno okolím, dokázalo se obhájit a nebát se.“

„Respektující způsob výchovy chápu jako přístup rodič - dítě ve výchově tak, že oba aktéři se vzájemně respektují a jsou respektováni ... „respektovat a být respektován“.“

„Výchova ze strany rodičů (učitelů) by neměla být despotická (pouze zákazy a příkazy) na druhou stranu nesmí být příliš benevolentní. Dítě by mělo znát pravidla a zásady a mělo by být adekvátně ke svému věku vedeno k odpovědnosti za svoje činy. Přístup rodičů a učitelů musí být individuální, každé dítě je jiné. Výchova by neměla být o kompromisech, je nezbytné, aby fungoval zdravý rozum. V každém případě je nezbytné, aby dítě cítilo, že ho rodiče mají rádi a rodiče ho musí o svojí lásce ubezpečovat jak slovy, tak skutky.“

„Dítě není hloupé „nic“, ale samostatně smýšlející tvor, který má právo říci svůj názor a také se samo o sebe v základních věcech postarat.“

„Nevím přesně, ale vnímám tento pojem podobný s demokratickou výchovou. Nestudovala jsem k tomu nikdy žádnou literaturu. Myslím, že jde o to, aby se dítě společně podílelo na rozhodnutích - v rámci toho, co rozhodovat může. Snažíme se,

abychom respektovali jeho vůli a zároveň, aby dítě respektovalo náš názor. To samozřejmě vyžaduje společnou komunikaci a spoustu času této komunikaci věnovat. Proto to není vždy snadné a realizovatelné. Jako cíl ale vnímám tuto snahu, což myslím dítě vycítí a dítě a rodič (vychovatel) jsou si pak blíží.“

„Učení se principům sociální komunikace na základě respektu. Respektu dítěte k dítěti, dítěte k vychovateli a vychovatele k dítěti, kde forma respektu odpovídá dané fázi životní etapy jedince. Jednoduše, ctím hranice druhého a on ctí hranice mé s tím, že je třeba také tyto hranice postupem věku a výchovy zažít a poznat.“

„Respektující přístup výchovy chápu jako optimální střed mezi liberálním a autoritářským způsobem výchovy.“

„S termínem Respektující výchova, jako takovým, jsem se nesetkala. Nicméně, tak jak si představuji tento pojem já, doufám, že sama k mým dětem takto přistupuji: Respektovat dítě jako osobnost, jeho názory. Nechávat dítě, v rámci možností, rozhodnout se sám za sebe.“

„Zní mi to jako přístup, který vnímá dítě jako osobnost s vlastním pohledem na situaci - a rodič by měl respektovat, že dítě má svůj názor.“

„Jde o to respektovat dítě - jeho osobnost, přání, poskytnout mu možnost volby. „

„Nezakazovat, ale vysvětlovat, proč něco nelze, nebo je nutné. Problém z mého pohledu je, že některé děti jsou urputnější než jiné - v prosazování sebe sama na úkor okolí a ne vše lze vysvětlit velmi malému dítěti - některá rizika jsou příliš abstraktní, než aby je v nízkém věku pochopilo a jeho/její schopnost vcítění v ostatní příliš omezená na to, aby pochopilo, proč v určitých situacích překračuje mez "respektu" k druhým.“

„Naplnit potřeby dítěte, možnost domluvit se, vyjádřit se a společně najít řešení, bez odměn a trestů.“

„Pořádek musí být. Jak ty k nám, my k tobě.“

„Respektuje osobnost dítěte.“

„Nechat dítěti prostor na své názory, potřeby. Něco jako teď hodně moderní pojem „Nevýchova“.“

„Respektovat potřeby dítěte.“

„Jako brát = respektovat dítě prostě takové, jaké je, a nechat ho být samo sebou. Snažit se vžít do jeho pohledu na svět a různé situace a snažit se ho pochopit. Podpořit ho, ale nemanipulovat ho do našich představ o tom, jaké by mělo být. Zároveň ale vést dítě k respektu ostatních a k zodpovědnosti za sebe a svá rozhodnutí. Nemyslím si, že respektovat dítě se rovná rozmazlovat ho.“

Odovědi respondentů k otázce č.5: Jaký výchovný přístup uplatňujete doma?

„Kombinaci mezi prvním a druhým přístupem. Pěstuji v dítěti zdravé sebevědomí, ale má i limity, kam zajít.“

„Zřejmě o něco jako respektující přístup, samozřejmě nutno přiznat, že ne za každé situace nám to jde.“

„Něco mezi, jsme méně autoritativní, než byli naši rodiče, ale jsme názoru, že děti mají znát meze.“

„Uplatňujeme kombinaci prvních dvou variant, ráda bych zaškrtnla jen za „A“, ale tam ještě nejsem.“

„Mix přístupů - domlouváme se, vysvětlujeme, ale zároveň existují pochvaly, tresty i pravidla.“

„Při dvou dětech bohužel někdy příkazy a zákazy musím použít kvůli ctnosti rodičů a srovnání dětí.“

„V některých případech rozhodujeme jako rodiče, většinou o logistice některých cest a zdraví.“

„Kombinace prvního a druhého. Příkazy a zákazy jsou u nás také, včetně vysvětlení.“

„Komunikace, pravda, určování hranic, poslušnosti, slušnosti - důležitá je forma.“

„Mix první a druhé varianty, dle věcí, aktivitě, o které se rozhoduje.“

„V určitých situacích nelze, než zkrátka „zavelet“ - viz výše.“

„Kombinaci všeho zmíněného.“

„Kombinace dle situací.“

Odpovědi respondentů k otázce č.6: Jaký prostředek ve výchově používáte?

„Kombinaci všech uvedených - záleží na situaci. Jsou chvíle, kdy na vlídné přesvědčování není čas.“

„Kombinaci všech výše uvedených variant v závislosti na mém momentálním psychickém rozpoložení.“

„Myslím, že převládá 2. způsob, ale určitě někdy nastane 1. i 3. případ (např. vrtání u zubaře).“

„Snažíme se o domluvu, možnost volby ale zároveň (přiměřenou) zodpovědnost za svá rozhodnutí.“

„Dohoda, zodpovědnost, aby si dítě hlídalo určité věci samo, občas přirozený důsledek.“

„Nejvíce asi vysvětlení důvodů a toho, co bude po určitém typu chování následovat.“

„Často i vysvětlování, ale vzhledem k věku dětí se to zatím jeví málo účinné.“

„Odměnu, trest ale i přirozený důsledek, na které si dítě musí přijít samo.“

„Mix 1+2 - často bohužel zvládnou situaci pouze za použití odměny / trestu.“

„Dle situace vybírám ze všech výše zmíněných.“

„Všeho výše popsaného a ještě něčeho navíc.“

„Snaha o diskuzi a společnou dohodu.“

„Odměnu ano (moc netrestáme).“

Odpovědi respondentů k otázce č.7: Co je pro vás ve výchově dítěte důležité?

„Láska a respekt dětí a rodičů“.

„Spokojenost na všech stranách a klid a pohoda v rámci možností.“

„Aby dítě pochopilo, že dospělí jsou zkušenější, a proto má poslouchat jejich rady. Aby dítě pochopilo, že o pravdě se nedá diskutovat. Aby si dítě nedalo líbit nic ošklivého od ostatních.“

„Předat dětem hodnoty a postoje, naučit je aby uměly překonávat překážky a nevzdávaly se. Důležité je abychom se dokázali všichni nějak domluvit a společně strávený čas byl příjemný.“

„Aby se dítě naučilo rozlišovat mezi dobrem a zlem, umělo se dělit a vcítit se do ostatních, aby nebálo se pokládat otázky, aby mělo pocit bezpečí a lásky.“

„Spokojené a hodné dítě.“

„Partnerství, tvorba silných rodinných vazeb, respektování potřeb všech zúčastněných, pozitivní motivace.“

„Aby se splnilo, co se slíbí, bez nadávání. Aby si dítě mohlo vybrat a rozhodnout se.“

„Komunikace.“

„Láska a pocit bezpečí. Dítě nesrážet, neponižovat, citově nevydírat a hrubě nemanipulovat.“

„Dovést děti do dospělosti bez újmy na zdraví obou zúčastněných stran.“

„Důslednost... trvat na svých požadavcích a naopak plnit sliby dané dětem.“

„Abychom se všichni i s dětmi domluvili na společném fungování a pravidlech, aby se nám společně žilo dobře a v harmonii.“

„Aby byli rodiče i děti šťastní ve společném soužití; zažívali věci, na které budou děti rádi vzpomínat, až budou sami rodiče, a na které budou rodiče vzpomínat, až budou staří.“

„Předat jim, jak je důležitá radost ze života - že svět dokáže být i nepříjemný i nespravedlivý a záleží jen na nich, co z toho vytěží.“

„Důvěra mezi rodičem a dítětem, pravidla, láska, partnerství a společná diskuze.“

„Zažití / osvojení pravidel - např. je dobré dokončovat rozdělanou práci (pro jednodušší život dítěte v budoucnosti).“

„Důslednost a trpělivost.“

„Respekt.“

„Aby nebyl strach, násilí. Aby vyplynulo, že to, co mám dělat, je pro dotyčného dobré možnost se vzájemně domluvit, určit si hranice.“

„Láska, potřeby, empatie, komunikace, porozumění a důvěra.“

„Láska, svoboda a řád.“

„Respektuji dítě jako jedinečnou osobnost, jeho pocity, momentální potřeby, ve výchově přihlížím ke zkušenostem, které již dítě má, dodržujeme rituály, tradice, dítě má jasná pravidla, hranice.“

„Aby dítě chápalo a rozumělo tomu, co se smí a co ne, a aby z něho vyrostl kvalitní člověk, dítě musí znát limity a vědět, že jakmile je překročí, přijde trest. Ať už fyzický či jiný. Zároveň dítě hodně chválím, objímám a učím ho rodiče respektovat a milovat.“

„Vzájemná důvěra, stanovená pravidla dodržujeme. Chceme, abychom se na sebe mohli spolehnout.“

„Důvěra.“

„Je velice důležitý klid, harmonie, dostatek času a energie u rodičů. Pokud nejsou rodiče v klidu a pohodě, těžko mohou vychovávat klidné, pohodové a zdravě sebevědomé děti.“

„Láska, pochopení, spokojenost dětí i rodičů, budování dobrých vztahů v rodině.“

„Vychovat ze svého dítěte slušného člověka, rozvíjet jeho talent, podporovat ho, vštípit řád, pravidla, odpovědnost, a aby ho bavil život. Naučit ho elementárním věcem jako pozdravit, poprosit, poděkovat, ale také kriticky uvažovat a bránit se. Na druhé straně, zachovat si svůj vlastní život, mít v rovnováze svůj vlastní seberozvoj a koníčky, nenechat se manipulovat a citově vydírat, nepodřizovat se na 100 % rozmarům dítěte. Prostě vést společný, naplněný, veselý rodinný život, ale ta rovnováha je myslím na tom to nejtěžší.“

„Řídit se radami vyšší autority.“

„Aby nebyli poražení, aby se všem v rodině líbilo, aby každý mohl vyjádřit svůj názor, aby se nikdo necítil odstrčený, zároveň aby měl každý své povinnosti a svou zodpovědnost.“

„To se nepopisuje zrovna snadno. Snažíme si vzájemně rozumět, pochopit druhého, dodržovat základní pravidla, podporovat sebevědomí dětí a rozvíjet to, v čem jsou šikovné. Zároveň je ale nasměrovávat i tam, kde to cítíme jako potřebné.“

„Být důsledný, láskyplný. Umět nastavit hranice, které dítěti pak v dospívání pomohou k samostatnému uvažování. Dají mu základ a jistotu, od které se může odrazit. Důležité je vychovat vnímavého člověka k sobě, druhým a světu.“

„Respektování osobnosti dítěte a snažit se být vzorem.“

„Trávit s dětmi plnohodnotný čas (procházky, výlety, výstavy, divadla) komunikovat s dítětem jako se sobě rovným (ne jako rodič - dítě) vysvětlovat dítěti důležitost vzdělání.“

„Nejdůležitější je pro mě, aby naše děti věděly, že je máme rádi. Za důležité považuji vědomí, že se vždy mají na koho obrátit, vědomí vlastní důležitosti, zdravé sebevědomí, ochota se omluvit, pokud udělaly chybu. Snažíme se je vést k respektu vůči autoritě, ale s porozuměním. Pokud je to možné, nabízíme více (většinou dvě až tři) variant řešení situace a s dětmi se radíme, kterou by chtěly zvolit. Jsou ale chvíle, kdy je třeba poslechnout okamžitě (stůj na přechodu, pojd' - jede nám autobus, nesahej do zásuvky...) a v takových chvílích skutečně diskusi nepřipouštíme a za neposlechnutí následuje trest.“

„Aby celá rodina fungovala jako celek - všichni se cítili dobře a specificky pro dítě, aby mělo prostor se rozvíjet.“

„Chci, aby byly samy sebou, rozvíjet se a ukázat jim spektrum možností činností, nést si následky za své chování a jednání. Příprava na tento život v tomto systému, Nejdůležitější je láska, klid a harmonie.“

„Nezbláznit se - oboustranně. Mít radost, že se máme. Mít radost z pokroků, starost se starostmi a pochopení pro slabosti.“

„Šťastné dítě, které má správné návyky.“

„Nepodkopávat autoritu druhého rodiče.“

„Aby se děti navzájem respektovaly, uměly spolu vycházet a hlavně, aby nás měly jako kamarády a ne jako nějaké authority, kterých se budou bát, snažíme se na plno věci nahlížet jejich dětským pohledem, nekárat je za vše, co udělají, nikdy nemůžeme tušit, z čeho to vzniklo, někdy necháme určité úkoly řešit i děti, baví je to a mají pocit, že jsou důležití, největším úspěchem je pro nás ale DOHODA - můžeme se s dětmi na všem rozumně dohodnout, děti jsou spokojené.“

„Asi právě nepotlačit to jaké dítě opravdu je. Respekt, otevřenost, vlídnost, výchova příkladem (což je někdy to nejtěžší). Ale i dát dítěti hranice, které jsou domluvené, a ty platí a dodržují se. Otevřeně mluvit s dítětem a rovnocenně s ním jednat.“

Odповědi respondentů k otázce č.8: Jaký by měl z vašeho dítěte vyrůst člověk?

„Slušný, pracovitý, laskavý, schopný utvářet kvalitní mezilidské vztahy.“

„Spokojený.“

„Měl by se umět prosadit, měl by si umět jít za svým.“

„Sebevědomý, laskavý, statečný, pilný, empatický, vytrvalý, otevřený.“

„Odpovědný, samostatný a nezávislý, vzdělaný a schopný kritického myšlení, společenský, soucitný, který má zdravou sebedůvěru a nenechá sebou manipulovat.“

„Hodný, šťastný, respektující ostatní.“

„Ohleduplný, samostatný, respektující, schopný vyjadřovat svoje pocity a potřeby, správně komunikující, sebevědomý.“

„Samostatný, zdravě sebevědomý, aby uměl uznat chybu a pomáhat druhým.“

„Zdravě sebevědomý, ohleduplný, komunikující člověk.“

„Zdravě sebevědomý, s dobrým vztahem k sobě samému i svému okolí.“

„Ohleduplný, slušný, zdravě sebevědomý.“

„Čestný.“

„Slušný, zodpovědný, spolehlivý a zdravě sebevědomý.“

„Chtěla bych si zachovat trpělivost a nechat se překvapit. Věřím, že když děti manipulujeme do vzoru člověka, kterým nejsou, nebudou šťastné. A pak budou v dospělosti hledat "sami sebe". Bude to moje i jejich ztráta času.“

„Samostatný, svobodný, odhodlaný, empatický s respektujícím přístupem k ostatním.“

„Samostatný, zodpovědný, vědomý si své hodnoty.“

„Sebevědomí s vlastním názorem, aby nebyl snadno zmanipulovatelný a byl přesvědčen o svých hodnotách.“

„Dobrý, ohleduplný a s vlastním názorem.“

„Zdravý, milující svůj život, respektující ostatní.“

„Vlídny, ochotný pomoci, zároveň soběstačný a hlavně spokojený.“

„Empatický, vyrovnaný, laskavý, důsledný, rozhodný, zodpovědný a pracovitý.“

„Spokojený sám se sebou.“

„Sebevědomý člověk, který má pokoru k životu, ctí lidi, miluje přírodu, člověk, který si poradí v každé životní situaci, chová se zodpovědně k sobě a ke svému okolí.“

„Člověk, který dokáže být zodpovědný za sebe , aby dokázal pomáhat druhým, držel slovo a zároveň si dokázal říct co chce a co nechce - například dokázat, udělat.“

„Slušný, milující, inteligentní a zdravě sebevědomí. Měl by také znát hodnoty jako rodina, přátelství, láska, respekt.“

„Samostatný, sebevědomí, spolehlivý, vědomí si důsledku svého chování a přátelský.“

„Slušný člověk, respektující morální hodnoty ,který se bude radovat ze života, pozitivní.“

„Vlídny, veselý, ohleduplný, pracovitý, zdravě sebevědomý, aby dokázal žít v harmonii sám se sebou i se světem.“

„Sebevědomý, samostatný, nezávislý, šťastný a spokojený, emocionálně vyrovnaný, schopný překonávat náročné životní situace, ohleduplný k přírodě, pečující o vztahy se svým partnerem, rodinou.“

„Fajn chlap.“

„Dobrý člověk.“ (2x)

„Spokojený a samostatný po všech stránkách. Taky samozřejmě zdravý, což myslím, spolu úzce souvisí.“

„Měl by být soběstačný, empatický, cílevědomý, sebevědomý, ale také umět vnímat život "z nadhledu" a nebrat vždy vše až moc vážně.“

„Sebevědomý člověk, který je zodpovědný, ale ne poslušný ve smyslu poslušnosti.“

„Dobrý :-) Člověk, který respektuje ostatní, zároveň se před nikým neponižuje. Člověk, pro kterého je jednou z největších životních hodnot rodina. Člověk který si umí užívat života.“

„Zdravě sebevědomý, empatický, spolehlivý.“

„Šťastný, zdravě sebevědomý, pracovitý, empatický.“

„Otevřená mysl a oči. Radost z maličkostí. Vědět co chce a umět odpočívat. Láska ke všemu živému i neživému. Houževnatost, cílevědomost.“

„Šťastný - úspěšný být nemusí.“

„Slušný, sebevědomý a šťastný.“

„Slušný člověk.“

„Měl/-a by se sám/-a umět rozhodnout co bude dělat, v čem bude spokojená/-ý, umět se rozhodnout, respektovat druhé, nenechat si nic nařizovat.“

„Člověk, který si je sám sebe vědom, je sám sebou a přijímá se takový jaký je, stejně jako je schopný takhle přijímat a respektovat ostatní. Rozhoduje se podle sebe a ne podle hodnocení a představ okolí. Otevřený, samostatný ve svém životě a zároveň dokáže nést odpovědnost za svá rozhodnutí.“

Odovědi respondentů k otázce č.9: Jaký by měl z vašeho dítěte vyrůst člověk?

„Rodiče byli přísní, ale respektovali nás. V dětství spíše autoritářská, v pubertě demokratická.“

„Různorodou. Hlavně se na ní podílelo více členů rodiny a společnost, nejen rodiče.“

„Spíše demokratickou, ale založenou na stereotypech a částečně i předsudcích.“

„Na tu dobu asi celkem demokratickou, z dnešního pohledu spíše autoritářskou.“

„Doma v podstatě demokratickou, i když jinak než dnes, ve škole autoritářskou.“

„Určité věci byly striktně dané, styl - ne ne ne to nesmíš - a demokratický.“

„Částečně autoritářskou (táta) se silnými prvky manipulace (máma).“

„Jak od koho. Mám možnost srovnání. Byli jsme velká rodina.“

„Otec autoritářská, matka spíše demokratická.“

„Přirozený důsledek.“

„Prazvláštní.“

Odovědi respondentů k otázce č.10: Jaké kroky byste podnikly, kdyby se objevil ve vaší rodině výchovný problém?

„Snažili bychom se co nejvíc doma v rodině, pak výše uvedené. hlavně s lidmi, kteří s dětmi pracují.“

„1. zjistit příčinu 2. zamyslet se nad hlubší podstatou 3. najít řešení 4. nefunguje - odborná pomoc.“

„Záleží na intenzitě problému - nejdříve řešíme sami, pokud to přesáhne běžnou mez, je čas na poradu.“

„Záleží na typu problému, nejvíce asi intuici, ale klidně i všechny výše zmíněné (ne internetové diskuze).“

„Po té na odborníky - dětského psychologa, žádného z těch, kteří jsou popsány výše.“

„Alternativní postupy jako rodinné konstelace, kineziologie, homeopatie.“

„Jsem spec. pedagog, s doplňujícími psych. kurzy WISC aj. snad si poradím.“

„Vybírali bychom ze všech možností podle závažnosti výchovného problému.“

„Nejprve svépomocí, pak v literatuře. Po zkušenostech s PPP - tam už ne.“

„Mám skvělé přátele, poradila bych se nejdřív s nimi.“

„Snažili bychom se o tom doma i mluvit.“

„Psychoterapie.“